

MLADOST.

Smotra za modernu književnost i umjetnost.

Beč, 1. siječnja 1898.

Izdaju:
Guido Jeny,
Dušan Nikolajev
Plavšić,
Vladoje
Schmidt-Sugović.

Portrait Vasilija V. Vereščagina.	
Uvod.	
Okovi	IVANOV.
U jutro i na večer	MILIVOJ JAVAND.
Césarine	CATULLE MENDÈS.
Marijana	TOMA KÓBOR.
Prosjakinja	VASILIJ V. VEREŠČAGIN.
Vasilij V. Vereščagin	GUIDO JENY.
O novejši slovenski literaturi	FRAN VIDIC.
O magičnim svojstvima duše	Dr. GUSTAV GAJ.
Listak.	

Izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca.

U komiss. nakladi knjižare Dioničke tiskare u Zagrebu.

Za Beč i austrijske zemlje u komissiji knjižare L. Rosner,
Wien, I. Franzensring.

Za Srbiju u knjižari Mite Stajića u Beogradu.

Uprava: Wien, IX. Türkenstrasse 23. II. II. 19.

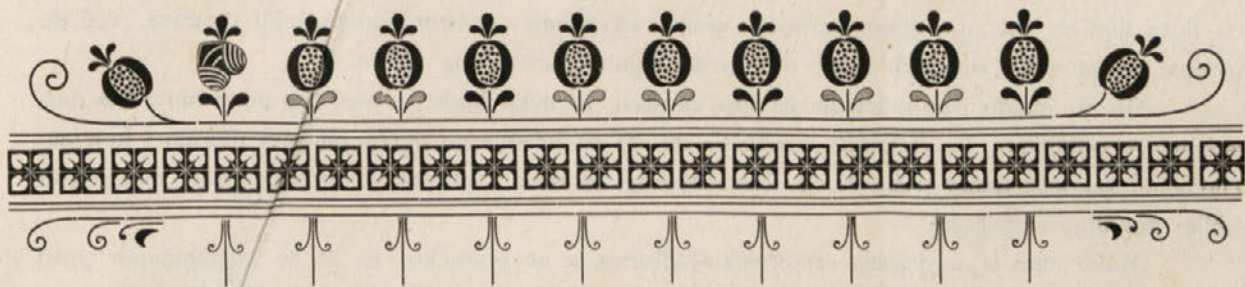
Pojedini broj 40 nč.

Četvrt godine for. 2.—
Za djake „ 1,25.

Knjižica 1.



DRŽAVNA
LICEJSKA KNJIŽNICA
v LJUBLJANI



POZIV.

U svih naroda vidjamo u novije doba živahan književni rad — samo u nas kao da prilike ne daju književnosti, da proživi snažnim životom, samo u nas kao da nema živog, slobodnog daha. Ako i imademo književnu povijest, ako i imademo velikih književnika — života bujnog, zanosnog, mladenačkog života danas nije. Katkad se samo pokazuje u književnosti po koji pojav, što odaje, da imade ipak ljudi, koji ne spavaju, ne fantaziraju samo o prošlosti niti nemoćno ne pogrdjuju svijeta — dokaz, da imade ipak ljudi sa svjesnim i ozbiljnim težnjama, ljudi — koji pogledavaju zdravim očima u svijet, te nastoje, da ga upoznaju i da stvore u nama što čišće poimanje, da uspostave u nas moralne sile, primjerene modernom životu.

Takova nastojanja hoćemo da podupremo; hoćemo da okupimo u kolo

„MLADOSTI“

ljude, koji tako rade; priznate borce a poglavito mladje sile, koje su bez središta, **bez organa**. Mi moramo da budemo mladi, hoćemo li živjeti — duševno nas staraštvo vodi u propast. Mi moramo da si stvorimo mišljenje, pošto ono naših otaca nije za nas; oni su ga stvorili za sebe — za svoj svijet. Prema današnjim odnošajima — a bilo je valjda uvijek tako — samo ustrajnim radom oko napretka možemo da dokažemo naše pravo na život. Nama se ni najmanje ne pristoji, da pogledavamo zadovoljno na do sada stečeno; za to će biti doba u starosti. Ne kanimo rušiti, što su oni sazdali. Dičimo se stvorenim. No ne ćemo gledati prekrštenih ruku, klanjajući se prošlim vremenima. Novo doba — nove zadaće.

U nas se već razvio donekle i sveudilj se razvija društveni život modernog oblika, prema tomu se razvija u trijeznih te ozbiljnih ljudi i mišljenje, što odgovara novim prilikama. I prosvjeta prodire napokon ovim ili onim putem među ljude — a u nas nema književnosti, što bi svojim životom zastupala osjećaje i misli ljudi novoga kova.

Ako čovjek hoće da čita pamflete na novije životne pokrete — toga ima u našim knjigama dosta. No malo imade do sada književnih proizvoda, koji su potekli iz pojimanja novih težnja, proizvoda, te bi odavali štovanje boli, što tište i uznemiruju današnjeg čovjeka.

Toj potrebi hoćemo da zadovoljimo, donošajući u »MLADOSTI« radnje što će pokazati, da duša ljudska nije opustjelo, iscrpljeno polje, iscrpljeno porastom dosadašnjih plodova, već da je ona plodno polje, na kom može da izraste bujno rašće novog života.

Što je mlado, što pokazuje istinito čuvstvo, to neka bude za nas. Što nije istinito, na duši istinito, to odbijamo. Ne trebamo surovosti, što no se licemjerno ogrće plaštem morala i konvencionalnih zakona; nama treba živog srca, istinitog čuvstva. Zastupat ćemo život protiv nasilja pod kojim mu drago oblikom.

Kako nam je nastojanje umjetničko-kulturno, a ne političko, to se ne ogradjujemo proti ničemu, što vidimo u tuđih naroda — osobito slovjsenskih — da je zdravo i cijelo. Donašat ćemo izvorne i prevedene radnje iz svih svjetskih književnosti modernog smjera. U zapadnih i sjevernih kulturnih naroda stvorila su se u novije doba mnoga djela, koja svojim uplivom na publiku i književnike mogu da pobudjuju na razvoj mišljenja i ukusa. Ne treba da naši pisci oponašaju strance, već da primu u se slobodu, kojom diše nova književnost Zapada i Sjevera, koja treba da obodri i prosvijetli one, koji čute u sebi težnju, kako bi stvorili misli prema prirodnom nagonu.

Takova duševna sveza sa stranim narodima doprinijet će i suglasju te duševnoj zajednici s njima — zajednici, koju mora da odobrava i traži svak, koji zna, koliko je toga lijepa i dobra, što procvjetava u međunarodnom saobraćaju naobraženih duhova. Osobito u pogledu slovjsenskih naroda, a po gotovo pako, što se tiče Srba, koji su nam najbliži svojim čućenjem, životom i jezikom.

Pošto će se »MLADOST« baviti oko pitanja modernog života, ne će pustiti s vida znanstveno nastojanje oko upoznanja istine čovječje duše i njenih kulturnih odnošaja prema prirodi i prema društvu. U nas se do sada u tom pogledu vrlo malo radilo, vrlo malo . . . Naša će biti skrb, da osvježimo zračiste, zadimljeno i zamračeno nemarom i neznanjem.

Osobito ćemo pažnju posvetiti toli važnom i zanimivom pitanju oko naravi i društvenog položaja žene. U nijednoj stvari možda ne ima toliko presuda i protunaravnih nevaljalih nazora, kao što u pogledu potreba ženske naravi, dapače o toj naravi malo ko što pravo znade — to se bo vidi po društvenom životu. Do sada se u kulturnom radu obaziralo na njih malo ili nikako, već se samo nastojalo, kako tako da ih se pokori stanju, što ga one nijesu stvorile. Pozvali smo za to i spisateljice, da progovore i one u nas: žene same neka govore o svojoj stvari.

Pozivamo ovim sve ljubitelje lijepe knjige i prijatelje istine, te prave i neovisne umjetnosti, da nas podupru u našem nastojanju, podupirući naš list. Osobito se obraćamo na hrvatske i srpske žene, koje će u nas naći štivo prema svojim interesima i duševnu hranu, koja će im krijepiti dušu i razbistriti pojmove, da spoznadu stanje svoje.

Da se prokrči put slobodnoj misli, da se osvježe narodne sile — tomu je skrajnje vrijeme. Ako »MLADOST« to postigne, izvršila je prvu svoju zadaću.

Za upravu:

Guido Jeny. Dušan Nikolajev Flavšić. Vladeje Schmidt-Jugević.

Do sada izvolješe obećati suradništvo slijedeće p. n. gospodje i gospoda: Gdja. **Aleksić-Grgurova Milka**, Beograd; **Aleksej Nikolajev**, Beč; **Aškerc A.**, Velenje; **Bašagić beg Safvet**, Beč; gdja **Belović-Bernadzikovska Jelica**, Sarajevo; **Borota Vl.**, Banjaluka; **Brandes dr. G.**, Kopenhagen; gdja. **Brod Betika**, Beč; **Bučar dr. Franjo**, Zagreb; gdja. **Čop Mara Marlet** (barunica Berks), Beč; Dr. M. **Dežman-Ivanov**, Zagreb; **Faller Nikola**, Zagreb; profesor **Franić Dragutin**, Gospić; gdjica. **Fürst Ida**, Sisak; **Gaj dr. Gustav**, Jaska; **Gjalski-Šandor**, Zagreb; **Govekar Fran**, Ljubljana; **Grado Artur**, Zagreb; **Hranić Fran**, Zagreb; **Ilijć J. Dragutin**, Sr. Karlovci; **Katalinić-Jeretov Rikard**, Zadar; **Kobor Toma**, Budimpešta; **Kozarac Josip**, Vin-kovci; **Krnic Ivan**, Zagreb; profesor **Kuhač Franjo Ž.**, Zagreb; gdjica. **Jambrišak Marija**, Zagreb; **Javand Milivoj**, Beč; **Jelavić Vjekoslav**, Paris; **Josović Fran**, Stari; profesor **Leger Louis**, Paris; **Lemaitre Jules**, Paris; **Leskovar Janko**, Krapina; dr. **Livadić Branimir**, Senj; **Lovretić Josip**, Djakovo; **Matoš A. G.**, Beograd; dr. **Miletić pl. Stjepan**, Zagreb; profesor dr. **Murko Matija**, Beč; gdjica. **Nadlišek Marica**, Sv. Ivan kraj Trsta; **Nazor Vladimir**, Šta-jerski Gradac; **Nikolić Mihovil**, Zagreb; **Nušić Branislav**, Serez; **Pilar Ivo**, Beč; **Podgornik Fran**, Beč; **Potočnjak dr. Franko**, Zagreb; **Prévost Marzel**, Paris; prof. dr. vitez **Rešetar Milan**, Beč; gdja. **Slankamenac Draga**, Mitrovica; gdja. markizica **Strozzi-Ružička**, Zagreb; prof. dr. **Subotić Kamenko**, Mitrovica; **Španić Stjepko**, Zagreb; **Špicar Mavro**, Budimpešta; **Teharski I. Vladimir**, Prag; **Tomić Jaša**, Novi Sad; gdjica. **Truhelka Jagoda**, Zagreb; **Weber Alberto**, Zagreb; **Vereščagin V. Vasilij**, Moskva; prof. dr. **Vesnić Milan**, Beograd; **Vidić Fran**, Beč; profesor **Vilhar Franjo**, Zagreb; **Vujić dr. M. V.**, Beograd; **Zmaj Jovanović dr. Jovani** Beograd; **Zola Emile**, Paris.

* * *

»MLADOST« izlazi u najelegantnijoj opremi u velikoj osmini dva puta na mjesec; svak, broj ima najmanje dva i po arka sa umjetničkim prilogom.

Cijena sa poštarinom na četvrt godine for. 2.—; za sve djake for. 1.25.

Svi se listovi, narudžbe i novci šalju na jednoga od potpisanih izdavatelja u Beču, a dopisnica je dovoljna, da se svakomu dostavi na uvid 1. broj, koji će izaći prije Božića sa obilnim sadržajem; ne povraća li se broj za 8 dana, smatra se dotični pretplatnikom za prvu četvrt. Molimo sve hrvatske, slovenske i srpske listove, da izvole donesti ovaj poziv.

BEČ, početkom prosinca 1897.

Uprava „Mladosti“.

Uprava: Wien IX. Türkenstrasse 23. II. II. 19.



Izjava.

Naprošen, prezel sem odgovornost uredništva novega lista „Mladost“ nasproti pol. gosposki; nimam pa nikake odgovornosti glede programa in osebine lista. Zajedno si pridržujem svobodo, vsak čas odložiti odgovorno uredništvo.

Na Dunaju, 13. decembra 1897.

Fran Podgornik.



44601





В. В. Веприянин.

I
44601

MLADOST.

1. SIJEČNJA, 1898.

U svakomu od nas, a i u dubini duše čitavog ljudstva jest neka težnja, da sanjarenjem zaboravimo na tuge i boli. U tihom šutku duše naše jest nevidljivo vrela, što tajanstveno žubori šapćući nam o tajnama duše naše i svemira vječnog. Mi hoćemo da razotrijemo taj šapat, no ipak, čim prevlada kotoja — evo opet se naša duša, tihie čežnje za nečim, što nije prolazno kô ljudski život. Unalud je ljudstvo nastojalo da ušutka taj glas borbom, ozbiljno se prihvativ realnosti. Izmučeno ljudstvo uvijek i uvijek se traže tom vrelcu, koje plaši i privlači, koje ga napunja strahom i daje mu nove nade. Vijekovi su prohujili a ljudstvo u pjesmi i snu sanjalo se boriti za daleku, nevidljivu sreću. Nagomilano je snaga, čim ljudski visoko krili, no u srcu je nezadovoljstvo. Bilo je vremena kad se ljudstvo snažnom rukom prihvatilo borbe u nadi, da će na konca svojoj patnji — dok se opet nije sve survalo u prazno. Duže se ne može na tom putu: svi su to vidjeli i očaj je dočekaio dolaznika; svi su grozničavo pošli da traže nove staze, nove nade. Zaboracimo staro, jer nam nije donijelo isčekivanu sreću, tražimo nove vidike, ne bi li zagledali zudjeni raj.

U našoj i tačoj dobi. Ozlojeđenim, izmučenim, uzrujano tražimo. Svaki realizam umjesto da nas je izbavio dvojbe, loš nas je učinio. Svi smo više zamrzili na svijet. Preplašili smo se i čitav svijet i utičemo se spatenju, uvlačimo se u tajno skrovište i tamo žimo.



В. В. Вепуянин.

II
44601



MLADOST.

I. SIJEČNJA, 1898.

U svakomu od nas, a i u dubini duše čitavog ljudstva jest neka težnja, da sanjarenjem zaboravimo na brige i boli. U tihom kutiću duše naše jest nevidljivo vrelo, što tajinstveno žubori šapćući nam o tajnama duše naše i svemira vječnog. Mi hoćemo da zatomimo taj šapat, no ipak, čim prevlada šutnja — evo opet sjetnih želja, tihe čežnje za nečim, što nije prolazno kô ljudski život. Uzalud je ljudstvo nastojalo da ušutka taj glas borbom, očajno se prihvativ realnosti. Izmučeno ljudstvo uvijek i uvijek se vraća tom vrtku, koje plaši i privlači, koje ga napunja strahom i daje mu nove nade. Vijekovi su prohujili a ljudstvo u pjesmi i zbilji očajno se bori za daleku, nevidljivu sreću. Nagomilano je znanje, duh ljudski visoko krili, no u srcu je nezadovoljstvo. Bilo je epoha, kad se ljudstvo snažnom rukom prihvatilo borbe u nadi, da je na koncu svojih patnja — dok se opet nije sve survalo u prah. Dalje se ne može na tom putu: svi su to vidjeli i očaj je zavladao duhovima; svi su grozničavo pošli da traže nove staze — nove iluzije. Zabacimo staro, jer nam nije donijelo isčekivanu sreću, tražimo nove vidike, ne bi li zagledali žudjeni raj.

Evo nas u takoj dobi. Ozlojeđeni, izmučeni, uzrujano tražimo. Kruti realizam umjesto da nas je izbavio dvojbe, još nas je više ogorčio i još smo više zamrzili na svijet. Preplašili smo se krute zbilje i utičemo se snatrenju, uvlačimo se u tajno skrovište duše naše.

Pojavila se legenda, vizionarna, mystična. Kao da Swedenborg obilazi zemljom.

I mi prisluškujemo toj legendi — mi djeca sa staračkim licem. Sve patnje i kušnje ostavile su trag, sve boli i nade prijašnjih generacija sastale su se u nama. U zalud se opiremo. Tajne veze vežu nas sa sjenama otaca naših. — A duša naša šapće.

U toj živčanoj trzavici, usred patnja i nade digla se nova umjetnost. Nije to stanoviti pravac teoretički konstruiran, — ne, nego je to odraz duševne borbe nove generacije. Borba protiv materijalizma u umjetnosti je deviza. Još tapka po tmini, tek ovdje — ondje sine koja zraka novog sunca. Zvali se moderni: symbolisti, dekadenti, impresionisti itd. jedno im je zajedničko: traže nove ciljeve, idu neutrim stazama; bježe svijet. Gube se u tihoj čežnji za novim idealima. Sensitivni, sjetni, gotovo mystici! Na oko čini se slabi, kraj snažnih pojava naturalističnog smjera, no zavirimo li im dublje u dušu, vidimo, da to nije propadanje, nego da su to preteče nove snažne erupcije. Toliko puta je kušalo ljudstvo u titanskom prkosu da juriša svemir, da ga osvoji, i uvijek je pobijegjeno klonulo zemlji. I opet se diže da prodre u otajnost da osvoji sreću postigav — vječnu ljepotu.

OKOVI.

Napisao

IVANOV (Zagreb).

Gle, cvijetna livada!
Djevojčice, u bijelo obučene pružaju ruke mladićima.
Smiješe se rumena usanca, a kosa leprši na vjetru. U kolo!
Tamo pod lipom sjede starci i gledaju iz prikrajka strastveni ples.
Čuj! veseli, objestni hihot.
Sretnici.

Teška, sumorna magla vuče se ravnicom i pokriva sunce.
Lijerovi, djevojčice moje male! Zar ste prozeble? Usta su vam nakrivljena. Za što tako grčevito plešete? A iz očiju vam plamsa požuda.

Nemojte, mladci moji! Što ste zadrli nokte svoje u tu bijelu put? Ta evo krvi! Prestanite!

Vrže se kolo.

Sve bjesnije. —

Ovako do smrti.

U crvenom odijelu pleše. Što ne skočim, što se skrivam?
Ta, ruke mi drhću, željne zagrljaja. Crveni plašt leprši. Polagano, zamamno se njiše o bokovima.

Moja krv, moja krv! umiri se. Ona me zove.

Jedan cjelov! da usišem požudnim usnama svojim sve biće njeno. U strasti je život. Oh jednom! tijelo njeno da zadrhće u naručju mom. Za što je bježat jer joj oči bliješte. Nasladu traže. Usne podrhtavaju. Ne, ne!

Porugljivi smiješak titra joj na usnama.

Pa što za to? Kad je zagrlim, stišati ću demona svoga. U besvjestici. A život neka prolazi mimo mene. U očima njenim je svijet, tamo je bol i slast. Tamo je nada.

Da se uzburka tiho čemerno jezero u tajnim stranama duše moje. Vihor neka zaurla klancima i gudurama želja mojih.

Ljepoto vječna! U vrtu tvom, kraj crvene ruže izdahnuti ću opojen raskošnim miomirisom.

A bijeda? Koja hrli noću ispred smrti, sjećajući patnike na daleke neznane krajeve, praćena demonima, koji urlaju u tamnu noć; njihov divlji krik razliježe se nošen burom.

Ne čuje se slabi vapaj nesretnih žrtava.

Branite se!

Daleko na visini titra slaba luč.

Eno spas!

A ja?

Zar da zatvorim oči i usnem kraj crvene ruže cjelivajući čašku njenu. U nizini.

Na vrh gore! kud ne dopire mukli šum ljudstva, koje izmučeno stupa bespućem. U visine! kud ne krile gavrani, kud ne dosiže magla, koja je prekrila zemlju. Tamo, na velebnim vrhuncima uvijek sjaji sunce. Što će mi ljudstvo?

Okovima sputan gazio sam močvaru.

Mračnim nebom gonili se oblaci. Evo djevojčica i mladića!

Ispod bijele odjeće vire im verige.

Ne vidite li u smješku vašem očajni strah, u sreći vašoj neizmjernu bol?

Nad vama zviždi bič!

Roblje!

Puče lanac i zgrabiv to gvoždje tresnem njime o zemlju. Ispod nogu gubio se svijet.

Slobodo, o veličajna!

Gordi ponos daje mi divsku snagu. Dižem se u visine.

Sam.

Ja sam svemir.

Nestalo je svega. Zamislio sam se.

Pustoš.

Kud okom krenem, svud bijela neprozirna maglica.

Što ne sjaji sunce na vršcima? Oh, kako je ledeno ovdje.

Tišina.

Gdje ste dusi, da pjevate himnu velike sreće? Vi, koji bježite nizine, koji u velebnom lijetu krilite svemirom.

Evo! riešio sam zemlje, ljudstva.

Otale, otale, vi zemske sjene. Što me gonite svemirom? Ja ne ću da se sjećam.

Vi se smijete?

Što režite na me, što tresete lancima?

Crvena ruža!

I ona me zove.

Ajde, šapće mi, donášam ti sreću.

Zagledam se u njene vlažne sjajne oči, u njene krasne usne.

Ne ću. Ovdje je mir, sloboda, sreća.

Pustite me. Što me natežete?

Studeno je ovdje, to je smrt, bježimo, silila ona.

Usne njene su drhtale, a meke joj ruke dirnule se mog čela. Čutio sam bol, a ipak, ipak očajno privinuh je na svoje grudi.

Bježimo, iz te samoće, megju ljude, da opet okusim boli, da se borim i nadam!

Vjetar je duvao. Silnom brzinom, nosio nas u — maglu.

I opet sam začuo šum, kao more da se baca na sure klisure.

To su zvečali okovi.

U JUTRO I NA VEČER.

Spjevao

MILIVOJ JAVAND (Beč).

Glavica ti iz jastučca ?
Plaho u sv'jet viri —
Sunce rano, rano jutro
Sobicom se širi.

Lahor laki na prozorak
Mami te i vuče,
A i ružica rumena
Kroz okance luče.

Aj dv'je ruže! Koja j' ljepša?
— Jednu rosa krije —
O drugu se tanka, snježna
Košuljica vije . . .

Ah, da mi je ubrat ružu —
Ružici je dati . . .
Aj, da mi je na tih grudih
Ružu mirisati!

Ali ruža ima trnje — —
A u tvoga tate —
Batina je — nij' mi za me
Al se bojim za te . . .

* * *

Sunce se je naljubilo
Ovog b'jelog sv'jeta
I sa bajnom raskoši
Na počinak šeta.

A i meni malašna
Zadnji cjelov dala,
Sa sunašcem i ona
Spremati se stala.

Aj da mi je gledati
Na spremanju zlato,
Ko što motrim sunašce —
Što bih dao za to!!

Pa da mi je čuvati
Noćnih je sablasti
I cjelovom vabit joj
Čarnih snova slasti;

Branio bih pokoj njen
Šakom do potrebe
Ne bih predo ni pred kim —
Al se bojim — sebe.

CÉSARINE.

Francuski napisao

CATULLE MENDÈS (Paris).

Autorizovani prijevod.

Ta je strašna drama istinita. To su stvari što se zbivaju nekom, nezna se kakovom, okrutnom i svemožnom voljom. Ima i zao Bog.

Poslije očeve smrti bile su vrlo siromašne, ona i mati joj, a imale su još dugova. Kako da ih plate? Čim da živu? Oskudica im bila tim mučnija, što su uvijek živjele u blagostanju, dapače raskošno; otac, slikar portreta, zasluživao bi mnogo novaca, brzo ih potrošio bez brige za sutrašnji dan; objedi, putovanja, slave u velikom atelieru, ostvaranje svih sanja; nije bilo prištednje u ladici, ali za to je bilo sitnarija po svem pokućtvu. Sad nikakove pomoći. Već je tomu bilo par nedjelja, što se zadnji nakit odnjeo u zalagaonicu; stalci za ure, japanske bronce, kineske vaze, venecijanski lustri, sve su odnijele umjetničkim starinarima. Svaki bi čas okolišni trgovci žestoko zvonili: Auvergnat, koji je donashao drva, filjarka, koja je dala na vjeru jaja, pošto su zaboravili novčarku. Driljim, driljim, driljim! Pralje su strašne; šalju male djevojčice u camisolu, koje jako zvone — pošto ih buka zabavlja, — i to često po ritmu kake pjesme, što je baš u modi. Driljim, driljim, driljim, po mjeri: »Je regardais ep l'air!« Ništa to, ne će otvoriti. Čvrsto su odlučile, da ne otvore — pošto ne imadu novaca. Ali podvostručeno razjareno udaranje, draži te izaziva i savlagjuje nehaj, kome su bile odlučile. Otvore, da vide namrštena lica i čuju ljutite povike što im odgovaraju na isprike tihim glasom. Cesarina je bila usljed tih scena slomljena, te stidna, grizla ju savjest, što je navagjala krive razloge tim ljudima, koji napokon imadu pravo. Kad čovjek ne ima novaca, onda ne loži, ne jede i pere si rublje sam. »To je pravo«, mislila bi Cesarinina savjest. Ona ugje u atelier, nekad tako sjajan sa svojih tkanina, tako veseo sa čudnih

sitnjarija, a sada posvema gol i pust, hladan sa nesnosnim velikim prozorom, gdje je majka. Talijanka, nekadanji model, koja je od žalosti na jedanput ostarila, omlitavila, poništila se, — sprovagjala čitavo vrijeme grijući na maloj peći kavu s mlijekom, punu kruha i jako zaslagjenu, što bi je proždrljivo gutala, upravo da se zaguši. Tada lijepu, dvadesetgodišnju, naobraženu i ponosnu Césarinu zabolj u srcu i ona zajeca u kutu, okrenuvši lice prama zidu.

Pobuni se protiv sudbine! Ona će se boriti i slaviti pobjedu, Ona će zasluživati, od čega da živi mati, da živi ona sama. Malo, ništa to, malo živjeti. Po malo slikarica, takodjer sviračica, tražila je učenice, i nagje ih više no što je htjela. Ljudi su se brzo oduševljavali za tu odvažnu djevojku, odgojenu u besposlici i veselju, koja se bez suza, muškaračkom energijom, podvrgla radu i nesreći. Megju svim mondainim ljepoticama, čije je portrete napravio otac, nastade modom, da uzmu Cesarinu svojoj djeci za učiteljicu glasovira ili risanja. Tu se pripovijedala unježena legenda o Césarini, koja se od jutra verala po omnibusima, da ide na svoje sate, ili bi trčala pješke po blatu, i ne vratila se nego na večer, umorna, slomljena, vedra sa zadovoljene dužnosti. Hvalili su je, pazili su na nju. Plaćali bi ju vrlo skupo i dodavali još darove. Blagostanje se povratilo. Nekoliko nakita, iskupljenih iz zalagalice i prodanih, dopustili su da se na novo uredi atelier, blagovalište, dvije sobe. Napokon, neka vrst sreće, što ne potraje. Kod majke neke njene učenice, vatreno se zanese za njom mladić, sin te obitelji i htjede da ju oženi. Je li ga ljubila? Možda. Ostavljene rado prihvaćaju utjehu ljubavi; siročće rado bi, da ga sreća primi pod svoje. Bude grozna sablazan. Da je lovila muža, eto; što se o njoj mislilo. Imade tako silovitih obraćaja mnijenja. Baš se brinula za svoje učenice! tražila je ludu, za cijelo; za to vozikanje na omnibusima, za to trčkanje pješke. Ah, kako se čovjek može da prevari u čijoj osobi! Junakinja? ništa od tog svega: spletkarica. U ostalom, vrlo je zlo učila glasovir i risanje. Da se reče istina, bila je više umjetnica nego li učena, znala je bolje svirati Chopin-a, nego li protumačiti Carpentiera. Izgubi jednu lekciju, drugu, sve. Nesreća potpuna. Nije joj više trebalo da se vozi omnibusom, niti da trči po blatu, — Nije više imala učenica. Ništa više. Bijeda. U atelieru, što je po drugi put ostao bez pokućstva, kuhala je mati, kojoj je bilo dozlogrdilo. Još zanemarenija, čučec, neprestano je grijala kavu s mlijekom, punu slatkog kruha

otromljujuć se, trošna, kô kakova stvar. Ne bi se otrešla svoje lijenosti, nego da kaže, debelim jezikom, nesnosne i okrutne riječi: da zlo jedu, da ne ima više rubenine u krevetu niti drvenog uglja, čim bi se grijala kava. Driljim, driljim, driljim! to su bile curice u camisolu, koje su na zvoncu igrale nekaku ariju iz operete, prateći ju prstima na drvenim vratima.

Kad su izgubile svu nadu — kad su bile posječene sve grane, o koje su se još držale — kad je filjarka uskratila jaja, trgovac drva, mesar meso; kad napokon mati, mršava, osušenom klepavom kožom, bude prisiljena, da se — razmažena — zadovolji hladnom juhom i hljebom, tada, u toj pustoši, pokaže se Léokadija Tripier; Léokadija Tripier, što ju još zovu Mamom, u istinu obscena mama svih mladih, nevoljnih sirotica, koja vrebala na zgodu, koje obećaju svega onima, koje ne imadu ništa. »Dignu svoju košulju, pa ćeš imati haljinu!« Dogje s ponudama: jedan gospodin, baš comme il faut, još skoro mlad, koji se s Césarinom sastao u »svijetu« za života njenog otca. A ne će to biti za jedan put. On nudi stan, mjesečnu svotu, koju će platiti uredno, a u naprijed, a deset hiljada franaka na jedan put, da se uredi male stvari. Nema mnogo ljudi, kôšto je taj! Šta je Tripier govorila, to nije bilo u njenom interesu, već u interesu Césarine, koja bi učinila vrlo dobro, kad bi se okoristila tom zgodom. Ona, dobra žena, ne će dobiti nijednog soua od tih deset hiljada franaka. Ona radi iz čiste duševne dobrote! Kašnje će vigjeti, sve će se narediti. Još nije bila dovršila svog razlaganja, kad ju Césarine spopane za ramena i baci na stubište kô gadnu stvar, što ju vam je netko zlorad metnuo pred vrata. Ali mati iz druge sobe povikne: »Gle! deset hiljada franaka, i mnogo novaca«. Oskudica bivala sve strašnija, zahvati, zaguši Césarinu. Zadnje prnje prodane, stolice polupane, da se može naložiti vatra, ispod oprave ne ima dolnje suknje, ne ima košulje. Posudi četrdeset sou-a od pjestinje iz trećeg kata, ne vrne ih, bude izgrdjena na ograđenim stubama. Mati, gledajuć peć, u kojoj se utrula vatra, opetovaše, mičuć vratom poput gušave: »Deset hiljada franaka, deset hiljada franaka!« Tako, da napokon Césarine mahnita poteče Mami. »Neka bude, reče, hoću baš sutra k tomu gospodinu. Ali danas dajte mi jedan louis, ništa više«. Léokadija Tripier dade joj dvadeset franaka, pošto u trgovini često treba susretljivosti, katkada na vrijeme.

Drugi dan Césarine ode »gospodinu«, kako je obećala. Nije u istinu bio odveć star. Sladka lica, gledao ju strastvenom nježnošću. Ona bijaše mirna, jako hladna, odlučna.

Reče:

— Deset hiljada franaka, nije li tako?

— Da, deset hiljada franaka.

— Gdje ih je?

— Evo.

Ona primi sveščić bankovnih naputnica, sjedne uz jedan stol, piše, turi papire u omot.

— Dozovite vašeg slugu.

— Sluga dogje.

— Odnosite taj list na adresu, odmah.

Kad su bili sami, htjede da joj se približi.

— Čekajte, reče mu.

On ne razumije, pogleda je začugjen, možda posramljen. Kad progje četvrt sata, ona će:

Bit će da je vaš sluga već stignuo mojoj majci. Sad me slušajte. Za me nije sad druge, nego li da biram med dvim podlostima: prostitucijom i kragjom. Volim kragji.

I, izvadiv iz džepa samokres, što ga je kupila za onih dvadesetak franaka od Mame, razmrskala si mozag. Jedan krvavi komadić pane u mossulsku času na svjetlom, vedrom stolu, gdje je pred plamtećim kadama bio pripravljen lunch.

po se žit?
W. R. 15. marca 1882

M A R I A N A.

Autorizovan prevod iz magjarskoga

od

TOME KÓBORA¹ (Budimpešta).

I.

M a r i a n a.

Mariana bijaše mojom zaručnicom, a sada je žena drugoga.

U Mljetcima su. Kao prave pravcate »spießbürgere« odnese ih svatbeni put u Mljetke. O bok bucmastog supruga šeće uzduž crne vode laguna, cincari sa varavim trgovcima i kupa se na Lidu. Bože moj — za tim će se povratiti i biti će po svoj prilici, kao nikada prije: bestidnom sloboštinom prislonjena uz supruga, bez rumenila u licu, frivolnom neusiljenošću govoreć o svem i svačem na način lažnih žena; u klepavoj toaleti i hohotajuć vrištavim glasom.

»Moj suprug, moja kuća, moja služinčad...« Otkale samo mladim gospodjama za 24 sata onaj uvredljivi, frivolni način, kojim nakon povratka sa svatbenog putovanja razočaraju one, koje su prije djevojačkim bojazni, stidnom ćutljivošću očarale! O Mariano, u prljavoj vodi laguna zrcali se tvoja slika, ali na toj slici nema onih ružičastih oblaka, što su plivali po dunavskom valovju, kada smo sa prikrajka ladje gledali u blištavu pjenu.

U ostalom, što me briga?

Čestitah Vam, štovana gospodjo, kad ste ono pošli s oltara a sada čestitam sebi, da Vam ja nijesam bio vjerenik. Onaj gospodin, koji je, bedasto se keseć, primio čestitke svojih prijatelja, a kasnijih kućnih prijatelja, pristaje upravo uz Vas. Toga gospodina ne uznemiruje, što je oženio strastvenu mladu djevojku, dočim

¹ Toma Kóbor je jedan od glavnih zastupnika najmladje moderne magjarske literature, koji si je za kratko vrijeme svojim slobodoumnim i duhovitim feljtonima i pripovijestima u magjarskoj literaturi stekao zvučno ime. Kako je Kóbor već davno poznat i u ostaloj Evropi, prikazujemo ga njegovom prekrasnom Marianom i našoj publici. — Mi ćemo o modernim pojavama u magjarskoj literaturi do skora iscrpivo izvijestiti. Op. ur.

sada imade suhoparnu, prozaičnu suprugu, koja će nakon prvih babinja posvema izgubiti formu. Ali ja bih bio nesretan i proklinjao bih bedaste, lahkovjerne, kratkovidne svoje oči, koje su u pustoj dekoraciji gledale divotni cvjetnik, a u rafinirano igranoj naivnoj ulozi od Boga blagoslovljenu, naravnu djevičansku čud. Hvala onomu zdepastomu gospodinu, što je još u pravi čas otvorio dućan, i tim načinom mene pretekao. Inače eto mene danas najnesretnijim čovjekom na čitavoj zemaljskoj kruglji.

A onako? — Hvala Bogu . . . Ta me nevolja ne tišti. Dva puta na dan kitim si kaput svježim cvijećem, a bilo bi mi i te kako lijepo, samo da nije ljeto. Ali ta me žega muči, da je strahota. Mlohavo se i lijeno vucarim kroz užarene ulice, izgorjelih se moždjana bacam u valovje večernjeg korza. I gledam Dunav i motrim tamni otok u daljini, — »bajoviti« otok, kako vele novine — i kako sam u pijanoj ljubavi lani rekao i sâm. Proklet bio otok taj, čarnim svojim hvojama, tihim, zavodljivim šetalistima; omamnim miomirisom, cvijećem i fata-morganskim lažnim perspektivama!

A da je u Vas bar jedne crte od one slike, što sam uzhitom duše obožavao, prokleo bih i Vas. Ali tako, bila sretna na svojoj toli prostoj životnoj stazi, dugačkim rifom u ruci. Nije me briga za Vas, niti je Vas briga za moju nesreću. Nikada, ama nikada niste u meni gledali ino van čovjeka, koji će možda biti Vaš suprug. Laž bijaše Vaš drhtaj, laž Vaše rumenilo, laži bile Vaše suze, što ste ih proljevali, kad smo ono jedne večeri šetali po prokletom otoku. Oh, tada ste od prirode ukrali boje i preda me slikali raj, u kojem ćemo nas dvoje biti blaženi.

Taj ste si raj i onda pomišljali kano lijepo uređjeno kućanstvo, gdje će počam od zakpčača rukavica do zlatnog lusteru biti svega, što Vam srce želi. No, Vaše će kućanstvo, nadam se, biti u redu. I dok sam ja u radnim noćima nastojao, da moj divni, poetični, zaljubljeni andjeo ne nosi samo ime podređenog novinara, već da ga okružuju zrake veleštovanja i slave, dotle ste Vi jamačno snatрили o tom, da li će taj ludi mladić smoći toliku stalnu plaću, kolika je potrebna da se vodi gradjanska kuća.

Bože moj, kako može u tako sitno srce stati toliko nemilosrdja? Kroz tričetvrt godine igrali ste samnom bezdušnu komediju; lagali ste ljubav, vijernost, svim čarom ženske duše oviste svoje biće; sretnom, tajnom mojom zaručnicom se izjaviste, a onda, — onda dodje on, bucmati seladon, otvori pred Vama vrata

svojeg lijepog dućana u Dorotejinoj ulici i nenadmašivim kretom rifa u ruci umoli Vas, da unidjete. Vi pak bez oklievanja uhvatiste dugi kraj rifa i razkinuste sveze, što ih je u ručastim noćima plela moja ginuća ljubav. A kao da kažete najnaravniju stvar, besrdnim cinizmom mi poručiste, za što nijesam prije govorio s majkom, jer da bi ste radje pošli za mene. Imate pravo: bolji je danas rif, nego sutra ružin lanac.

Bože moj, zar je zaista tako naravno, da djevojka polazi za koga god, ako samo hoće, da ju uzme? Zar zbilja nema razlike izmedju djevojke i ljetne toalete, kakovih imade po izbor u izlogu Vašeg poštovanog supruga, pa da je svaki može imati, komu se mili i komu nije odveć skupa? . . . Gospodjo, Vi ćete se povratiti i s Vašim suprugom izpod ruke izaći na ulicu. Zar nema u Vas toliko stida, e Vas žaca javno pokazati, da običavate u naručaju toga čovjeka zaspati. Čovjek, o kojem ni vlastiti pas ne bi mislio, da ima trunka muževnosti i koji Vas je onako kupio, kao što je kupio i zlatni lanac, što sačinjava najdragocjeniju sastojinu čitavog mu bića!

Mariano, sav svoj vijek se možete podičiti pobjedom, što ju nad menom izvojtiste. Punim pravom možete reći, da samo svojom voljom ne postadoste mojom ženom. Ja bih ludom svojom glavom zabasao bio u struju prevara, a možda se nikada nebih bio raztrienzio.

Možda bih vječno u Vami nazrijevaio onu dražestnu proljetnu pojavu. kano što prigodom prvog našeg sastanka i valjda se nikada nebih pokajao, da ste postala mojom. Ta nepraktičnim se ljudima toli lako pričinja gola istina onakvom, kako se pojavljuje u bedastom snu! Al kad je od Vaše volje okrenulo drugačije, ne budi Vas strah. Ja ću s Vama govoriti glasom najsavršenije bedastoće, pohvaliti ću Vašu boju i kako dražestnom ste postali gospodjom. Toplo ću stisnuti ruku milog Vam supruga, zabavljati ću Vas zanimljivim razlaganjem o vremenu i trgovačkim prilikama. Ne će te ni opaziti, da sam ikada naš odnošaj drugačijim pomišljao i da ništa ne marim za Vašu klempavu, baš ni malo gracioznu pojavu. Jer gotovo, da ćete biti klempava, lijena, bez ikakove forme. Stvorenje, koje se onako udaje, kao Vi, na svaki način mora izgubiti onu bajovitu, žensku dražest, koja je svoje učinila, čim Vam je domogla do željena cilja.

Ali ne daj Bože Mariano, da se u toj predmnjevi varam! Koliko se god pretvaram, moj nehaj nije istinit. U dubini srca mog još sveudilj nešto plače za Tvojim miomirisnim, vilovitim stasom; još nikako ne mogu vjerovati, da si izčeznula, nestala za uvijek. Ne dao Bog, da si kao žena ostala onako ljubezna, bajna, kao što si nekada bila. Tvoje bajno biće meni si dala, ja sam ga stekao bio uz cijenu bolne ljubavi i nemaš prava, da i njega daš drugomu kao što si dala sebe. Ako se vratiš poput divno procvale ruže i ako je u Tebi još sveudilj ona Tvoja ljepota, andjeoska kretnja, onda neka nam se smiluje Bog, ja neodgovaram ni za što. U duši mi vrije, vrije, — užasna gorčina me jede, a ne će li se promijeniti u ledenu ogorčenost, onda će prigušena strast bubnuti silnim plamenom, koji će spaliti Vašu kuću i — Bog mi tako pomogao! — dosta sam već lud, da ću s kupa s Tobom pod njezinim razvalinama naći grob.



PROSJAKINJA.

Autobiografija; napisao ju

V. V. VEREŠČAGIN (Moskva).

Autorizovani prijevod.

Kada su V. V. Vereščagina zapitali, što ga je ponukalo, da napiše »Autobiografije neznatnih ruskih ljudi«, odgovorio je: »O znamenitim se ljudima već toliko pripovijedalo i pripovijeda se još uvijek, da već znamo kako ustaju i kako se kod ustajanja protežu, kako se umivaju, kako zajutarkuju i ručaju i t. d. O neznatnim ljudima nasuprot nečujemo ništa, a ipak su često i osobom i životom svojim zanimiviji, nego li mnogi znamenit čovjek! Pričinilo mi se zahvalnom zadaćom, ovu prazninu u književnosti popuniti. Bilo bi dobro, kad bi se i drugi književnici za mnom povel i veću pažnju posvetili neznatnim ljudima«.

Vereščagin je konsekventan u svom načinu mišljenja. Buduć se je badava svojoj sudbini opirati, treba život uzeti kakav jest. Ostaviti svakom svoje, a nastojati svoj život mirno snositi, kako već dodje. Orijetati se zlu, badava je, a udes svoj promijeniti čovjek ne može. Ne čini drugome, što ne želiš, da se tebi učini, i možeš mirno živjeti, a da ne dodješ u sukob ni s kim. Ova tiha resignacija, koja je prirodjena ruskoj duši provlači se kao crvena nit kroz sve ove Autobiografije i kroz sva ostala djela Vereščaginova. U svojim slikama i u književnom radu, koji upopunjajuć se tek posvema karakterizuje Vereščagina, nastojao je prikazati goli život, kakav jest, bez svakoga nimbusa, što mu ga podaju pojedinci. U svom »Ratnom dopisniku«, i »Sa bojnog polja Asije i Evrope«, koji opisuju događaje, što ih je V. orisao u slikama iz rusko-turskog rata, raskriva on nemilosrdno sve grozote besmislenoga ubijanja ljudi. U »Napoleonu I. u Rusiji« prikazuje nam čovjeka, koji se bori s elementarnim nepogodama, kojima nije dorasla čovječja snaga. Prema tome V. radnje i djeluju na čitaoca nekom svježinom i životom, jer su napisane po doživljajima i predajama, koje su se u narodu sačuvala. I njegove »Uspomene iz mladosti«, a osobito »Auto-

biografije« odlikuju se osobitom naravitosti. Kad čovjek čita životopise ovih biednih ljudi, čini ti se kao da stoje pred tobom, da vidiš kako im se srce stiže pri sjećanju proživjelih bijeda i kako im se obrazi vedre, kada mogu malo melema pristaviti.

Osim toga pisao je Vereščagin više estetičnih rasprava o svojoj umjetnosti, koje su umjetničkom svijetu našle mnogo priznanja. Danas prevedena su njegova djela na više jezika. — Mi donášamo ovdje u prijevodu jednu od njegovih autobiografija, da našoj čit. publici prikazemo V. i s ove strane. (Op. prev.)

Prosjačinja.

Oče nebesni, ne liši me carstva Tvojega!

Bila sam, bačuška, iz Jaroslavske gubernije, a kad sam pošla za muža, došla sam u Vladimirsku, iz Karaske općine — bačuška; zaboravila sam, koji je bio svećenik.

Bila sam u gospode Lopirevih i još nedorasla djevojka, kada Lopirev proda našu djedovinu nekom polubojarinu, — bio je to Dimitrij Sergejević. — Sada su već svi mrtvi, bačuška! O carice nebesna, presveta majko Bogorodice!

Poslije pokojne majke, morala sam mjesto nje, o hranitelju moj, u devetoj godini na robotu. Sam otac govorio je, — daj mu Bože mir nebeski —: »Ta to je mati, ostavi je dječici!« govorio je. Sedmero nas je bilo, — sjećam se, bio je bijedan i težak život.

Ja pošla na robotu, da, a moj otac radio na konjima, da, tri dana za »njega«, a tri za sebe; da tako je bilo, bačuška! Čitat i pisat nisam učila, a i gdje bi, — ta onda toga nije ni bilo! ali šit sam znala, hranitelju, da znala; — a i po seosku vezti i tkati, — to sam od pokojne matere naučila bačuška.

Danas, ako trebaš košulju, odeš, pa si je kupiš, a prije toga nije bilo; ako si je natkao, imao si je, inače ne . . . Oh, premilostiva carice nebesna!

* * *

Jednom smo pošli, da beremo jagoda, a pokojnica, mati moja, stala nam govoriti: »Djeco, govorila, moram se rastati s vama, govorila; sve bi po rublje, govorila, duplijere upalila, da nas Bog oslobodi!« Poslije ode s kumom i čula sam — govorili: kako je u Moskvi sve izgorjelo, a sve da su popalili Francuzi, i crkve pretvorili u štale — o, sve se je znalo kod nas na selu, da, bačuška! Onda sam čula, da je sve to bila kazna božja! a sve što je bilo bogato, odselilo se, da, pokupili se, bačuška! U

nas je bila velika, crna šuma i nijesi mogao vidjeti čovjeka; u toj su šumi, hranitelju moj, kopali, da jame i sakrili se, — bojat se bilo, bačuška, Francuza.

I blago su svoje zakopali; jedino naša porodica nije ništa sakrila — bili smo preveliki siromasi: taki lonac raži, da hljeba nije dostajalo. Oh, što smo mi sve preživjeli, Gospodi, kralju nebesni!

U ovo vrijeme, (bilo je u julu) poželi smo ono malo klasja, što ga je bilo, isušili ga i stukli, pa napravili kašu! — svaki smo dan sjeli uz pun lonac, bačuška, ti moj rodjeni! Kasnije smo sve založili: — naše kaftane, naše šubare, sve smo odnijeli bogatomu mužiku, — deset funti hljeba primismo — ali na koliko ga je moglo biti?

Otac izradjivao je u šumi levče, mučio se, bačuška, vozio ih u Karas — da za njih donese brašna. Podaj vam Gospodi milosti. Gospodi! Presveta Bogorodice!

* * *

Dmitrij Sergejević prodade me od oca i matere drugoj gospodi; — gospodji Krzjedovoj, Uljani Ignatijevnoj. Onda su nas prodavali, bačuška, od oca i matere, oh kaki je to bio život! Poslije mene ostalo u kući još šestero. Ja sam još kao dijete bila velika; za to su me i kupili, mogli su me trebati: znala sam razlikovati gljive i jagode, da, i djecu čuvat.

Oh, svetitelju Nikola, čudotvorče, oh, što li sam sve pretrpjela, jedan jedini Bog znade! Bila sam i gladna i žedna, zebila sam i bosa hodila, a ipak — živim još danas.

Bila to neudana gospojica, što me kupila a dala me sestri u Šuju. Sad je tek bilo teško! U te sestre bio muž zao; kad bi došao, a dva puta je došao, bio je pijan — a kandžijom je udarao, da kandžijom — ja sam plakala!

Sama gospoja bila je dobra, ali poslala je za pijanca. Ona me je žalila, hranitelju moj, da, žalila, ali njen muž bio je nesnosljiv, kako bi malo pio. Nije pazio, kamo udara: — lice mi je često bilo modro, a oči krvave, — još me i sad kadkada glava zaboli od njegovih udaraca.

Onda nije bilo smotčica, sve same lule. A on bi zavikao: Akulka, daj lulu! i kod tog me je tuko, tuko . . . Tako je bilo, hranitelju moj!

Da, i gospoju je prevario. Otišo u Kavkaz. Ja ću ti, govorio je, poslat novaca. Da, ni novčića joj nije poslao. Tamo je i zaglavio, — sam Bog zna, u kakoj jarugi . . .

Onda sam, baćuška, molila staru gospoju, da me opet primi k sebi; i pokojna mati i otac molili su za me: »Smiluj joj se u ime Boga, smiluj i uzmi je k sebi«.

I uzela me. Sedam sam godina kod nje proživila, baćuška. Oh, život je moj teži no vojnički . . . Gospodi Isuse Kriste Bože, Sine Božji, pomiluj mene grješnicu!

I ona me prodala . . . Kupila me gospoja Voščakina, već sam joj ime zaboravila. Tako sam došla u Vladimirsku guberniju, u Pereslavsko okružje. Tu su me dali za udovca. Otac moj, tata, bio je onda već mrtav, nijesam ga prije smrti više vidjela; majku sam, hvala Bogu, još vidjela.

* * *

Dok sam živjela u Šuji, pala sam dvaput u vodu! Jednoga dana, bila je bura, prala sam rublje i pala sam u vodu, ne znam ni danas kako. Osjećala sam, da tonem! bila je duboka rijeka, a ja prizvala Majku Božju! Žalili su me i liječili, tri sam mjeseca, baćuška болоvala.

Drugi put padnem pod led, u drugoj uvali . . . u istoj godini . . . Gospodi pomiluj!

Kad su me spasli, govorili doktori: u tebe, govorili, promrzli živci, ne ćeš nikad djecu radjat — i nijesam ih nikad rodila. U moga muža bila već kći od devet godina; no on nije bio star, bilo mu tek 27 godina.

U Šuji sam se jednoin izvezla sa gospojom u kočiji, a uz put sve puno, puno malina! — Akulina, govorila mi, sidji. Obori nekoliko! Punu sam kecelju nabrala, a gospoja se dotle i odvezla. Bježala sam kao bez daha, sve bježala 18 vrsta, — sve mi znoj samo tako curio! U to sretnem ljude što se vraćahu s pazara. Nijeste li vidjeli kočiju, zapitam ih? — Nijesmo, odgovore mi! Spopane me strah, srce mi samo tako udaralo, — a ja plačem i bježim, bježim. U to se i gospoja bila zabrinula, a nije ni čudo: s objiju strana drumu bila gusta šuma; nijesam doduše bila lijepa, ali mlada. — A ona bila pošla drugim putem; kad sam iztrčala na polje, a ono kočija daleko iza mene.

* * *

*

U Vladimirskoj sam guberniji tkala i platno bijelila, nosila ga u Rostov na pazar, na prodaju; i u Perejaslavu sam bila, bačuška moj! Kod nas nije bilo robote, — davali smo 50 rubalja u obrocima. Bila je tu i šuma, a mogli smo si sjeći drva, koliko smo trebali, samo prodat ih nijesmo smjeli. Sada su već i djeca te gospoje mrtva.

Gospoja je bila dobra. U 30 godina vidjela sam ju samo jedanput, kad je došla na selo u goste. Uvijek nas zvala: perejaslavski trgovci. A veselila smo joj se, bačuška, u Perejaslavu, kada je došla. Svi smo joj bili dobri, a ona se vozila kao božica, da, u velikoj kočiji se vozila. Svi smo ju dočekali, svi — i mužiki i mi, žene.

A kad bi otišla, sve nas je blagoslivljala, kao arijerej: Bilo Vam dobro, govorila, perejaslavski trgovci! Jedno nedjelju dana bila u gostima; četiri je kćeri imala, nijesu se udavale — sve su pomrle.

* * *

S mužem sam živjela 32 godine, bačuška, da 32 godine. Kad on umre, ostanem još jedno godinu dana ondje, a onda mi Bog dade, da se preselim ovamo u guberniju; — ovdje je živjela moja sestra, što je bila za muža vojnika, bačuška; saa je već i ona umrla, bit će jedno osam godina.

Kad sam bila kod sestre, imali smo dvije krave; od kad je ona mrtva — koječime sam se prehranila: metle sam vezala, kadkada po 20 pari na dan i na ledjima sam ih nosila po mjestu, da ih prodam dobrim ljudima, nijesam htjela prosjačiti. Išla sam i u žetelice, 25 kopejaka dobila sam na dan; onda se slabo plaćalo; he, sad dobivaju i pô rublja, a govore, da se može i rubalj zaraditi?

Bila sam i pralja i sobe sam spremala, bačuška; vazda sam služila, hranitelju moj, bačuška, po najboljim službama. Uvijek sam tražila, nebi li mogla što raditi. Bila sam žalosna, kad nijesam imala posla, bačuška, da žalosna, a sve sam radila, sve — a danas više ne mogu, bačuška, ništa ne mogu!

* * *

I hodočastila sam, bačuška, molila se i još bi htjela kamo na »sveto« ali su mi sile smalaksale; rado bi još u novi Jerusolim*), — tamo mora da je prekrasno. Na dan ću Uzašašća,

*) U blizini Moskve.

ako Bog da, ipak u manastir sv. Trojice; — ta umrijeti mogu svagdje. U muške manastire puštaju ženske samo jednom u godini; tako je određeno. Kraljice nebesna, presveta majko Bogorodice, moli se za me, pomози mi!

Na putu u manastir sv. Trojice, polaziš najprije kraj neke kapelice, jedno 8 ili deset vrsta od manastira, no zaboravila sam, kako se zove.

Bila sam već u sv. Trojici, gospodi Bože moj i u Novom sam Jerusolimu bila, — a Bog je dao, baš na dan sv. Trojice. Krasno je tamo, prekrasno, bačuška, Oče naš nebesni!

Na uzašašće je veliki krsni ophod — ah prekrasno. Dvije sam noći htjela tu prenočiti, ali u okolici stao umirati narod, ah, kako smo se bojali smrti.

Crkva tamo nije najveća. Kao u Novom Jerusolimu; i tu ima grobnica i visi kao ondje, u zraku, a može se vidjeti da visi!

I na vrh su nas vodili: tamo leži kamen, širok kao u mlinu, a u njem udubina, a u udubini voda, — svim nama kaludjer dadne vode u naše četurice, kao u starom Jerusolimu. Sedamdeset i sedam prijestola ima tamo, a na najvišem služba. Zazeljela sam poduže ostati, barem tri noći, da je bilo izbjeći smrti, — a i danas još nijesam umrla. — Oh, Bačuško, Oče nebesni, istiniti Isuse Kriste!

U Perejeslavu bila sam kod mučenika Nikite; oh, kako se on mučio; u blatu je, a komarice i muhe ga grizu. Nikita je od svih najveće muke mučio: u kake se je teške verige sapeo, a kako je kamenje nosio! U močvari iskopao je bunar, a sve u verigama i pod kamenjem. Dvije sam noći tu noćivala, na Nikitin dan — ah kakih je tu svetih mučenika bilo, bačuška!

Malo li sam hodočastila, — u slavu Oca nebesnoga!

I u Moskvi sam se pomolila. Kazali mi, da tamo ima čudotvorna ikona, no neznam gdje je, zaboravila sam, bačuška.

U Rostovu bila sam u svim manastirima. U Dimitrije čudotvorca, Avrama čudotvorca i u manastiru Djevice — svakamo me doneo Gospod naš, kralj nebesni, bačuška!

Kad sam odavde išla u Rostov, a ja opazim, leži neki čovek u močvari, ja odem bliže, mislila sam, leži nemoćan? — A on, bačuška skoči, pa da će za mnom, da, za mnom; ja bježim, on za mnom. Majko Božja, pomislim, Kraljice nebesna, kraljice nebesna! . . . Slava Tebi Gospodi! U to dodje putem mužik, a

onaj okrene u šumu; vidjela sam ide i drugog svijeta! Kad je već bio daleko od mene, zamolim: Sveti ugodnici, rostrovski mučenici, obranite me! Što od Boga moliš, to on i daje, bačuška, oprosti mi grješnici! Od tog sam se časa bojala, ako tko gdje leži, pa ma bio poznat, mislim — bolje je ići mimo i ne pitati ništa, bojala sam se, bačuška, ja grješnica! no nije mi se više ništa dogodilo, Bog me je sačuvao,

Od požara — Gospodi Bože — spasila sam jednom starca slijepca. Na plećima sam ga iznijela, a on, pokojnik, Bog mu dao duši lako, govorio mi: — »Akulino, govorio, ne nosi me, pusti da izgorim«. Bilo je teško držati ga; krevet mu je bio pod plotom, dala sam mu jesti, no nije imao na čemu. Ja sam ga žalila, sama nijesam imala no jedinu košulju na sebi. Dok sam ga spasla, u nas sve pogorilo. Ah, što sam sve petrpila neda se izreći!

U mene bilo mnogo roda, mnogo, bačuška, bilo, da, same četiri tetke, hraniteljju; a ipak od velikog roda, jedva da mi je gdje bilo poobjedovati. Još sam razdala sve od sebe, komu što za odjeti, komu što drugo, meni — je Gospod opet dao.

Svi su već umrli a ja još živim . . . Gospodi Isuse Kriste Sine Božji! Nijesam u slavu Božju sve razdala, hraniteljju. No molili me: majčice Akulina — a ja sam dala.

Kod kuće bila sam 7 godina. Svi su mi pomrli. Jedno mi jedino kumče ostalo: Ja te neću ostaviti, tetice, govorilo mi, a ipak dade dušu Bogu . . . Gospodi. Kralju nebesni, pošalji mi čuvara. Kraljice nebesna, Bogorodice!

Rado sam hodila, bačuška, rado sam radila, ali sad ne mogu više ništa, — prošlo je vrijeme. Zdrava sam bila, nijesam ni noći štedila, — i noći sam radila, a sada više ne mogu ništa uraditi. Kraljice nebesna, Majko milostiva Ti i takim slabima i bezkućnima daješ zalogaja!

Ali staro je moje zdravlje! I što sam bila pala u vodu! — sada se pokazuje: i oglušila sam i oslijepila i daha mi nestaje . . . Gospod mi dao živjeti do danas! Kralju nebesni, Bačuška, Oče nebesni! Dao Vam Gospod svaku želju od Oca nebesnoga i Kraljice nebesne.

VASILIJ V. VEREŠČAGIN.

Napisao

GUIDO JENY (Beč).

Po svom umjetničkom uvjerenju, po svom vjerovanju Vereščagin je realista, ogorčen realista, koji je nezadovoljstvom sa kulturnimi odnošaji potisnut na djelovanje, kojim može da dokaže ispraznost i neistinost prilika, što ga okružuju u umjetnosti i u životu.

Svagdje je u povijesti slikarstva, na visokom stepenu razvoja, realizam bio reakcija protiv neistinitosti i protiv laži, što je zavladała tako zvanim idealizmom. Idealizam — lijepa stvar. No za idealizam nijesu sposobni svi ljudi, a niti svi umjetnici, dapače malo ih. Idealizam krije u sebi pogibelj, da čovjeka odvraća od »objektivnog« poimanja svijeta, a tko nije jaka duha, lako mu sve idealistično mišljenje i ćućenje postane lažju, pustom i praznom formom bez života i istine.

Poslije idealističkih izgreda u prvoj polovici ovog stoljeća počelo se to sve više osjećati i smjeliji duhovi udariše, da rade proti toj tako zvanoj, umjetnosti, da razkrinkaju laži — idealizam, pokazujuć sliku svijeta »kakva jest« — vele, bez ikakvog ličenja. Ustvrdiše, da umjetnost ne stoji u stvaranju nemogućih bića i forma, niti u komplimentima — a napokon da je i priroda u zbilji ljepša i zanimivija, nego li umišljena, koja nikad ne može da imade onu toplinu života, kôšto zbiljna. Dakako: ti »realiste« borili su se protiv dogma, protiv pravila, kojima su nadrimudri estetičari-profesori htjeli da sapnu umjetničku silu, — borili su se protiv tih dogma na temelju dogme o istinitosti i jedinog vrijednosti onakove umjetnosti, koja je upravo vjerna slika prirode, kakovu ju možemo da upoznamo zdravim okom bez naočara. To je svakako napredak prema prijašnjem stanju i prema prijašnjim odnošajima.

Realizmu osobito je mjesto u Rusiji, gdje narod, gdje skoro svi staleži stenju pod srepovječnom organizacijom, a i slavenska melankolija odgovara mu, pošto nije kultura onako prefinjena, kao

u zapadnih naroda. Za novi mistički idealizam odviše imade neistrošenih sila, pak si za to dosta primitivna ćud traži oduška u divljem i snažnom prikazivanju svega onog, što djeluje na nju.

S realizmom i s naturalizmom usko je skopčano i kritičko promatranje i prikazivanje, socialnih, političkih i humanitarnih odnošaja i to kritičko promatranje, to je realizam i naturalizam prenešen na polje filozofsko. Za to, gdje god se pokazao u umjetnosti realizam i naturalizam, ta se umjetnost upotrebljavala, da se prikažu moralni odnošaji u društvu, ne baš laskavo. Dakako, i to u onoj mjeri, što ju dopušta razvoj i naprednost društva: danas više nego li prije tri stoljeća. U literaturi znači realizam, a još više naturalizam forme, te oštra kritika tih moralnih odnošaja u ljudi koji ćudoredno osjećaju mal ne jedno te isto, pošto su i odnošaji predmet prikazivanja. U slikarstvu čini se, da savez nije tako uzak, pošto se kod slika misli u prvom redu na vanjsku »vidljivu«, osjetnu formu materijalnih predmeta. No, ako se kaže, da se realizam u slikarstvu upotrebljava o za kritičko prikazivanje moralnog stanja čovjeka, to nije dobro rečeno, pošto je ovo poslednje, bit realizma i naturalizma, narav takove umjetnosti — u jur označenim granicama.

Pošto Vereščagin svojom osobnošću, spada ćudoredno u tu vrstu ljudi, to je i njegova umjetnost, njegov realizam ćudoredno sredstvo; on ga rabi u smislu svojih ideja i čovjekoljubivih težnja.

Za nje pun je strasti, u njihovom interesu koncentrirana sve svoje sile, tim težnjama žrtvuje i umjetnost.

Sve njegovo slikanje dresirano je za prikazivanje tih ideja, za oživljenje i ćutilno predočivanje njegovih misli i psihološkog dokazivanja.

Otišav iz Gerôme-ove škole (Pariz), boreć se sam u rusko-turskom ratu, prebivajuć na Šipka-prelazu i kod Plevne, upoznao je dušu ratujućeg »junaka« i ta spoznaja dovela ga do odvrata od junakovanja i svu svoju moć upotrebljavao je, da prikaže i svijetu svoju spoznaju, da u ljudima pobudi ista moralna ćuvstva, što mu ih je ta spoznaja udahnila.

Pošto je znao slikati, on je rat i slikao. Kad ne bi slikao, onda bi opisivao vješt看 perom*) grozote i prostotu, što no ih ragja borbom proizvedena i za borbu nužna demoralizacija.

*) „Dopisnik s bojišta“, „Sa bojišta u Aziji i Evropi“.

On ne vidi rat u glorioli, kojom obično opkoljuju pisci i slikari, »požrtvovnost i junaštvo«, on je vidio rat i sam ga doživio oružjem u ruci u svoj istinitosti, u svoj golotinji, u brutalnoj golotinji, što nedopušta subtilnijem čovjeku, da si ga pomišlja u plaštu kakove ljepote i uzvišenosti. On je vidio tu neman iz odveć velike blizine, a da bi si mogao pomišljati pod njom piedestal državničkog i patriotskog opravdanja i nužde, te za to radije misli, da bi se patriotizam i znanje mogli upotrebiti za bolje što, nego li za nesreću massa, što ju proizvagja organizovano ubijanje. Slike njegove živi su odraz tih njegovih misli i čuvstava, vatrena filipika proti zloporabi svjetske moći u svrhu nekog osobitog pojma o ljudskim i državnim interesima, te neke šuplje slave, posljedice izmučenih i izmrcvarenih ljudi i usmrćena »cvijeta naroda«.

Do sad risale su se silne slike, gdje se vojnici bore — čovjek ne bi vjerovao, jer to je uvijek nekaka kazališna borba za gledaoca, komu se pruža prilika, da opaža grandiozno lijepe geste, lavlju srčarost i snagu. Tim se u motrioca radja čuvstvo nekake ljepote i dapače zavisti spram onih, koji imadu ili su imali prilike, da se pokažu onako idealnim junacima, poput lavova, svjesnih svoje slave.

Za takove slike Vereščagin ne ima smisla. On je vidio, da to ne odgovara istini, on je sam iskusio, što je i kakovo to junaštvo.

To se mora uzeti u obzir prosugjujuć njegove slike, na taj način mogu se upoznati te im onda odrediti položaj i vrijednost u umjetnosti.

Njegove ratne i povjesne slike nijesu epopeje, no za to su istinite prema shvaćanju historijske istine. Te su slike na neki način povjesni dokumenti, stvoreni i sabrani po individuu, u koga je oštro oko i jaka čuvstvena volja.

Ta volja i osjetljivo oko stvorili su Vereščaginovu umjetnost odrazom religioznih težnja, što no nastoje, da kršćanstvo učine istinom, da kršćanstvo — na ime Isusova nauka — predje u život. U novije doba šire se neke sekte i filozofske nauke, koje traže, da se Isusu — Čovjeku ne samo klanjamo, već da sami svojim djelima i čuvstvima dokažemo, da nam volja i težnje budu čiste, da ljubav sama vlada našim srcem.

Takovimi čuvstvi nadahnut, naslikao je Vereščagin spomenik mržnje; piramidu lubanja žrtava njenih. »Posvećeno svim vojskovođam — prošlosti — sadašnjosti — budućnosti«.

Ta slika označuje program njegovog rada.

U Tretjakovskoj galeriji u Moskvi dvije su slike, što u gledaoca pobugjuju živu predstavu o ljudskoj borbi, svom bezobzirnošću i nasiljem. Videći prvi put te slike, čovjek opaža, da je tu zbilja prikazan rat, ubijanje, a ne tek nekakova fantazija prenešena na platno, što nam onda uzbudjuje dojam kretanja i junačkog zanosa — ne, ovdje osjećamo čin u svoj surovosti i bezhimbenoj nasilnosti. Idealistične i patriotske slike te vrsti ne proizvagaju tog dojma, one prouzročuju samo vrlo jeftinu emociju nešto tragično-uljepšane vrsti, slike te draže na gledanje i oko se zanaša za smjelim kretnjama i za smjelim, »lijepim«, krepkim linijama te se podražuje umjetnim efektima proračunane izmjene. Vereščaginove pako slike zadaju interesa, no u isto nas doba i odvrćaju svojom prostom istinom i brutalnošću, kojom nas hvataju za srce i savjest. Istina njegovih slika to je ona istina, što ju nalazimo tako često u prirodi, a uvijek u prilikama, kô što ih on riše: istina silovita i nezgrapna.

tim dvijem slikama (»Neočekivani napadaj« i »Progonjeni — opkoljeni«) još se najmanje opaža porijetlo duha, misli. One su još najviše spontani izljevi — recimo, — tvorne sile umjetničke.

Tomu već nije tako, kad pogledamo onu ironičku sliku, gdje Skovelev jašuć ispred vojničkih redova maše šeširo i zahvaljuje vojnikom u ime cara; a sprijeda po bojištu leže lješine palih.

Pa onda ona slika: svećenik ravnodušno kadi i posvećuje lješine, što no prekrivaju poljanu pred njim.

Slike odveć proračunane, da pobugjuju grozu najsilnijim i najogavnijim sredstvima, to su one, što prikazuju momenat prije sukoba i poslije sukoba s neprijateljem. Ondje leži četa mirno čekajući neprijatelja, časnici stojeć izglegju za njim. Poslije: prostor ispred šatora, pun poluživih i polumrtvih, isprebijanih i izmrcvarenih, trzajnc se i prenemažuć od boli i nemoći.

Takove slike djeluju odviše — reko bi: — prosto. Prejak je i presilovit dojam onoga, što vidimo užasna tako rekuć na vlastite oči. Da se takovim slikama poluči utisak umjetnički dostojan, tomu se hoće velike umjetničke sile, što je u Vereščagina nema, kao što možda u opće ne u realista.

Realizam odveć je plitak, a da bi mogao obuhvatiti takav predmet na način umjetnički. Jedva može da zabavi oko, optičko oko, može da uzburka i moralnog čovjeka, no ne dohvaća se one dubine ljudske duše, onog tajinstvenog svijeta, kud spadaju velike umjetnine, što nas savladaju onom čarobnom silom životvorne volje.

Mislio bi, da je realizam najbolji umjetnički način za profano-povjesne slike, pošto u »profanoj« povjesti vlada materijalističko-utilitaristički duh.

I odista, krepki realizam najprikladniji je, da nam povjest, prikaže kao istinitu stvar, te u tom pogledu najbolje shvaća povjesni život. Vidi se to u Rjepina, koji može da prikaže dogogjaj svom silom zbiljnosti. Dakako, da njegov realizam imade jak nutarnji korijen, čini se, a i ne čini se samo, da je nutarnji život proizveo formu onako istinitog i živo pobugjujućeg dojma.

No drugačije u Vereščagina. Realizam njegov nije porasao prirodno, njemu ga je narinulo mišljenje i filozofsko moralno čuvstvo te škola, nije prorijekla čisto umjetničkog. Prema svjesnim motivima, koji su Vereščagina nagnali na bezobzirno »prirodno« prikazivanje, taj se realizam razvio formalno i vanjski. Studije njegove pokazuju zdravo i živahno čuvstvo za prirodnu pojavu, za boje, u njegovim slikama neživi predmeti čine utisak posvema istinit, no za prikazivanje čovjeka, čitavog živog čovjeka ne dostaju njegova sredstva, pošto tu nije dovoljan realizam vanjštine, već realizam nutrinje.

S toga slikar Vereščaginove vrsti može da slika ono, što je vidio, ili što vidi. Lati li se zadaće, da naslika što udaljenijeg, onda dokaže, da toga ne može. Ovdje mu bo fali nutarnja pokretna i tvorna sila.

U Austriji imamo sad prilike, da vidimo, kako je naslikao Napoleonovu povjest u Rusiji godine 1812. Do 5. o. mj. bile su te slike izložene u Beču, a sad će se valjda prenijeti u Prag.

Te slike sagrajene su istim tehničkim elementima, kô što i one iz rusko-turskog rata: (ne slikovita) tehnika, suhoparna istina činjenice, isticanje naravne strahote.

Mora se priznati, da heroične slike, što prikazuju junake kao neka viša bića, izvan saveza sa svijetom i životom, da takova prikazivanja ne odgovaraju ni najmanje istini, te ne mogu prema

Realizam
Realizam

tomu da zadovolje čovjeka, koji misli. Opiruć se takovom djelu, činio je Vereščagin pravo. Da! No zabrazdio je u tom nastojanju u drugi tako zvani »extrem«.

Napoleon bio je dakako čovjek, i kao takov bio je potvrđen i čuvstvima i »slabostima«. To je istina. Ali uza sve to, ili bolje, baš za to, što je bio i još u većoj mjeri, nego li drugi potvrđen jakim čuvstvima, bio je vanredan individuum neobične duševne moći, te, ako tko hoće da naslika Napoleona, mora da ga prikaže takovim individuom — bar u onim zgodama, gdje se takav pokazuje.

Prama svom programu Vereščagin je naslikao Napoleona, koji posvema odgovara »sličnosti« portreta, u neuspješnoj i kukavnoj borbi protiv elementarnih nesreća, što su ga zadesile u Rusiji: zima, moskovski požar, strašno, upravo nedohvatno neprijateljstvo. — Napoleon je dugo ustrajao u toj borbi, što je nedvojben dokaz vanredne osobnosti. A što nam od svega toga pokazuje Vereščagin? — Vereščagin, koga je proučavanje povjesti velikog cara naučilo diviti mu se?

On nam stavlja pred oči Napoleona, koji se drži prema fizičkim životnim okolnostima, kao i drugi čovjek, no inače car ne pobugjuje osobitog dojma.

Treća slika prikazuje Napoleona, kako gleda užasni požar u Moskvi: sve je na lijevoj strani ražareno, vidi se plamen tako blizu, da se od njega žari carevo lice. Vatra divno je naslikana, čovjek kao da osjeća žaru. A Napoleon? On stoji uspravno, drži se mirno, u licu mu se nešto trza od jeda i boli, stisnutih obrva upire oči u vatru. Nešto podalje iza njega stoje njegovi generali.

Više se ne može kazati. — Taj debeli čovuljak u bijelim hlačama, to dakle treba da bude Napoleon. Za oko dobro je naslikan, — a još bolje vatra. A ipak ta slika nikako ne ubjegjuje. Kako je god oku shvatljiva, vjerovatna i osjetna, čovjek čuti, da nije iscrpiva i uz sav »realizam« slika nije realna. Virtuozno naslikana vatra pobugjuje, osjeća se ona strava i trzavica, što ju proizvagja takav pogled u prirodi, i pojmljivo je držanje »Napoleona«. Ali za njega vrijedi ta vatra mnogo više, nego li za drugog čovjeka; za Napoleona, koji misli na svoje ciljeve, na nesreću svoje vojske, na sudbinu svojeg i drugih naroda i napokon na svoju slavu i čast.

Kad bi tko bio, recimo, godine 1812 u bojama fotografisao Napoleona u onom momentu, možda bi ta fotografija proizvela sličan dojam, kao što Vereščaginova slika, premda i to nije baš izvjesno. Ali ni na koji način ne bi prisutni motrioc tu sliku osjećao onako, kako se osjeća Vereščaginova. Duševno stanje motrioca proizvelo bi u njemu, u njegovoj fantaziji, predstavu osobite phisične moći, pošto bi tu sliku doživio kao objekt gledanja. A to mora po svojoj naravi da bude zadaća realizmu: prikazati koji predmet — objekt tako, kako bi ga doživjeli; staviti pred nas događaj, kao da smo mu u istinu svjedoci. Svaka subjektivnija umjetnost prikazuje na objektu duševno stanje subjektivnog čovjeka — motrioca. —

Najviše možda vrijedi četvrta slika, gdje Napoleon sjedeć u svojoj spavaonici — u crkvi — drži u rukama list, što mu je doneo vrlo zločeste vijesti o uroti u Parizu. Ta slika poučava motrioca o brigama i o nemiru tog vanrednog čovjeka, koga nam prikazuje rek bi bratom. Bolje nam predočuje njegovo stanje, nego li slike onih događaja, što su ga unesrećili, te se ovi vide kao tumač ovoj slici.

Slijedeća slika: U seljačkoj kući drvenjari pred prozorom oduži stol. Na jednom kraju blizu prozora sjedi Napoleon, to jest, sjedi čovjek — toliko se vidi u tami — upiruć glavu o ruke, valjda u teškim brigama. U katalogu čovjek može da čita, da je u Gorodnji Napoleon zdvajao u dilemi, bi li se vratio iz Rusije, ili bi išao naprijed. Ono je dakle Napoleon. Oko drugog kraja stola stoje njegovi maršali, neodlučni, bojazljivi, a Murat sjedi. Ona čudna stvar na stolu, to je Muratov šešir. Kad čovjek ugleda sliku, onda mu se prvi pogled uhvati za to čudovište. Razumije se, da po zemlji leže papiri.

Ljudi koji se nešto »zanimaju za slike«, na njih djeluje ona tama, što ju malo razsvjetljuje ono malo blijedog svjetla, što prodiere kroz prozor te se odrazuje na drvenom zidu iza Napoleonove stolice, ovdje, ondje blišti se komadić zlata po odorama generala. Zdvojni položaj Napoleonov, koji je — kako se vidi — glavna osoba i gospodar prisutnih, i to nesigurno držanje generala, prikazuje moć njegovu nad scenom. To je momenat, što znatno razlikuje tu sliku od prijašnje, gdje gospodari vatra, pred kojim dojmom izčezava veliki interes i znamenitost junaka.

Peta slika: Napoleon s pratnjom na povratku. Nije u odori, već u debeloj zelenoj bundi; ide pješke naprijed, nešto dalje iz njega pratnja, pa kola. Kad čovjek znade, da je to slika iz Napoleonove vojne u Rusiji, onda je onaj debeljaković sprijeda nedvojbeno Napoleon. Kroz snijeg putem vire snijegom zatrpani kotači, topovi, kola, te udovi smrznutih Napoleonovih vojnika, a povorka koraca preko njihovih trupla, što se baš mogu da opaze. Tu se opeta vidi Vereščaginov program za akciju protiv ratovanja.

Skroz je neslikovit predmet »Počinak na povratku iz Rusije.« Vojnici sjede i čuče stisnuti jedan uz drugoga, a snijeg mal da ih nije zameo. Nije mogao da naslika ono, što je tu rekao u katalogu:

»Zapovijed, »da se imade sve naokolo popaliti«, oteo je vojsci i zadje počivalište, pak je sad morala svaku noć skoro na polju proboraviti. Sretniji, kojim je bareu pošlo za rukom da nalože vatru, sjedili bi po nekoliko sati uz lomače, pohlepno primajuć toplinu u se, a jadnici ni neopaziše, da im ne poče samo da gori odijelo, već i smrznuti udovi.

Često bi se noću podigle divlje sniježne vijavice; tad bi počivajući sjedili uzko stisnuti, a usprkos zujanja i zavijanja bure čulo bi se uzdisanje, stenjanje i jauk smrjavajućih se častnika, generala i vojnika svih četa . . .«

One su druge slike po gotovo »historijski genro«. Uspenski-katedrala pretvorena u konjušnicu, za primjer. Tu se vidi u svojoj vrsti dotjerana tehnika boja, marljivo i često suhoparno opažanje boja i svjetla, ali sve nekako odviše teško, neprozirno.

Čudan je dojam »osude triju seljaka«: tri nemoćna starca zarobljenika, nemilo stegnuti i izbijeni, kleče gologlavi u čičoj zimi u snijegu pred Napoleonom. Grupa surovih vojnika i nesretnih staraca, koji samo vide, a za pravo ne razumiju, već naslućuju, što se s njima zbiva, moraju upravo okrutno da ganu gledaoca — a onamo do vatre stoji debeli bucmasti Napoleon razkročenih nogu, zamotan u smiješnoj pozituri. Tu je već i sama tehnika karikirana.

Vereščagin dao se i na slikanje religiozno-historijsko, na koje dakako uporabi svoje realistične principe: vjernost vanjštine likova, mjesta, dogodjaji te kretanja i razmještaji prema životu, »naravno«.

Slikao je n. pr. Golgothu. Isus sa razbojnicima raspet na križu vidi se u pozadini. Na brežuljku pred križevima, nešto odaljeno,

Marija, što ju drže drugovi. A s prijeda massa puka dijelom fanatizovana, glupo glegječ — tako šta čovjek može da studira pri modernim demonstracijama. Kostumi su prema znanosti vjerni. Slika nije zanimiva, osim ako se tko zanima za kostume prisutnih modela, a inače dojima se nekako odvratno, dosadno. Što tu hasni skropulozna »vjernost« prema naravi i povjesti. Videć ona tri križa napram gradskim zidovima, pa onu grupu pred njima, čovjek se lako dosjeti, da je ono Isus raspet, a ovo njegova mati s pratnjom. Slika ne sadržava nikakav psihički momenat, što bi čovjeka dublje dirnuo i ucijepio mu u dušu kakovu uspomenu, koje se ne bi mogao tako lako da riješi. Može se mnogim starijim slikarima, koji su obragjivali tu temu, može im se doduše spočitavati koješta kao umjetno, nenaravno i povjesno neistinito, i u zasnutku i u izvedbi. No u velikih slikara nalazimo uvijek neku pobudu, oni znadu da istaknu neko čuvstvo ili tragični momenat, te čovjek tako lako ne zaboravlja njihove slike. Vereščaginova slika pako daje u opće samo neku vanjsku predstavu — a dalje ništa. Kad čovjek pomišlja na to, kako bi opisao onu grupu s Marijom, jedva se sjeća, koliko je tu i kakovih osoba. Jer ni jedna kretnja njihova ne prodire onaj led, što opkoljuje obično ljudsko srce prama svim onim opaženim pojavama bez jakosti upliva na dušu. Dapače ne draži čovjeka, da stvar malo bolje pogleda i promotri.

Ako ikoja tema umjetnosti, to religiozna ne dopušta preveliki znanstveni i »prirodni teret«. Što manje treba misliti gledajuć vjersku sliku, to bolji njen uspjeh. Ta religiozne slike ne rišu se za etnografsku ili historijsku pouku, niti za psychološku analyzu, već se hoće njima da pobudi što čišće čuvstvo duševne kretnje, doživljaja ili mistične ljubavi. S toga mora slika da što manje pokažuje ili ističe vanjštinu, kao n. pr. odijelo. Za to je Michaelangelo na primjer risao figure što više gole, a slijedi ga u tom danas Saša Schneider, a drugi slikari, kojima je više na srcu boja i slikovitost, uzimali su i uzimaju odijela svojeg vremena, ili pako idealna odijela. To nedgovara povjesnoj istini, no pravo religiozno slikarstvo ne veže se na vanjsku znanstvenu istinu, niti baš na historijski dogogjaj, već mu je svrha da prikaže i da podraži religiozno-čuvstveni duševni pokret, što ga polučuje jedino slikovitim sredstvi.

Što se može vidjeti zdravim okom, to Vereščagin znade vrlo shvatljivo i realno da prikaže. S toga su njegove studije dosta zanimive. Doduše one često izglegju poput fotografija, no odaju katkad vrlo živahno, dapače fino čuvstvo za boje u prirodi. Mnogo se govori o načinu, kojim slika snijeg, »da bi čovjek mogao ozebsti, gledajuć ga«. Pomoću žutkastih, crvenkastih i modrih tonova znade proizvesti čitavu blištavu studen njegovu.

Za slikanje neživih predmeta to je izvrsna tehnika. Samo da nije vrlo često onako krotka i odveć normalne topline. Katkad je opeta karikirana, pošto se boje mogu upravo tako karikirati, kô što i forme.

U ovoj izložbi vigja se velika slika Kremla, vidjena s druge obale rijeke, u magli. Slika je baš realistična, a magla na slici čini onaj isti musavi utisak, kôšto u zbilji. Kakovog pretjerivanja nema na toj slici, efekti su jako fini i prirodi primjereni: ništa se ne namiču oku, ništa nije hotomično iztaknuto, da možda gledaoca upovori na kakovu ljepotu ili vjestinu.

No ta tehnika ne dostaje za žive osobe. Lica njegova čine se ukočena usprkos živim bojama. Slike i štndije, koje prikazuju lica sama, dokazuju to. Tako glava nekog dvorskog, koji nešto šaljivog pripovieda — žive, krasne je boje, veseli izraz, ali čovjeka uplaši nešto sablažnjivo mrtvačko. Gdje slika ljude sa okolišem, ondje je ovaj potonji sve, i slikar kao da hoće da nam prikaže duševno stanje, što ga u nas proizvodja taj okoliš. Čovjek tek iz uljudnosti opaža osobu.

Naravno, da takova bezdušna tehnika mora da nekud i zagje: ili u suhoparnost, ili u isticanje boje kao takove, pa je onda i osoba kompozicija od ravnih boja i mrlja. Uz exotične njegove studije iz Azije dobro pristaje takav način, kad se radi o ilustraciji — drugo i nijesu te slike.

Kada se naglašuju boje, onda to slikar čini s nakanom, da ili proizvede kakav dojam prema naravi svojoj i predmetu, ili da stvori dekorativnu harmoniju. Toga ne nalazimo u Vereščagina, pošto je odviše ovisan o »prirodi«, o modelu.

Zato je njegovo slikanje neslikovito, pošto riše ono šta misli prema onomu, što ćutilno i znanstveno vidi.

Beč u studenu 1897.

O NOVEJŠI SLOVENSKI LITERATURI.

Spisal

FR. VIDIC (Beč).

Slovenska literatura še ni stara; še le v zadnjem polstoletju se je vstvarilo to, kar smemo upravičeno imenovati literaturo. In vendar lahko govorimo o novejši slovenski literaturi. Razvijala se je povsem naravno. Jurčič je pisal »in usum« Mohorjeve družbe večinoma kmetske povesti. Kakor se je prerodilo umetno pesništvo iz narodnega, tako je tudi Jurčič posegel naravnost v narodno življenje in nam ustvaril začetek pripovednega slovstva, prvi roman! Jurčič je bil na svojem polju nedosežen mojster; pisal je v velikem slogu Waltera Scotta, ter nam podal v svojih umotvorih celo etnografijo našega naroda. Kedar pa se je podal med druge kroge, videlo se mu je takoj, da tam ni doma, in tedaj je bilo le njegovi ženijalnosti zahvaliti, da mu ni spodrsnilo. Tudi njegovi ženski značaji zaostajajo daleč za moškimi. Na svojem polju pa je nedosežen in ima zaslugo, da je položil temelj pripovednemu slovstvu.

Jurčič je imel mnogo naslednikov. Tavčar, ki je v svojih krasnih slikah »Iz loškega pogorja« krenil tesno za njim, se je pokazal v svojih zanimivih povestih iz reformacijske dobe (»Vita, vitae meae«, »V zali«) in zlasti v večjih povestih »Mrtva srca«, »Otok in Struga« i dr. popolnega — romantika. Detela se je poskusil v zgodovinskem romanu (n. pr. »Veliki grof«), pa je žal prerano umolknil. Mencingerjeve spise (zlasti »Abaddon«) bi preje imenoval duhovite essaye nego romane, v katerih slika socialne in politične razmere in razvija razne probleme. Neposredni naslednik in učenec Jurčičev pa je nedavno umrl Janko Kersnik, ki je šel za jedno stopinjo dalje kakor njegov uzor; izbral si je naše meščanstvo. Kersnik je imel široko obzorje, dobro je pogodil miljeje, krasno opisoval naravo, in do dobra poznal kmeta, zlasti pa našo »jaro gospodo«. Kersnik je bil realist in res velik v svojem genru, a on ni bil dosleden realist. Dasi si je napisal na svoj prapor »resnico«, kakor je to sam priznal v odlomku »Iz sodnih

aktov«, je vendar nekako prizanesljivo ravnal z našo inteligenco. Njegovi tipi so tržani in jara gospoda malomeščanska, kateri pa je milostno prizanašal. Opazoval in bičal je samo njene malenkostne napake i malomeščansko domišljavost, nadutost, blebetavost i t. d. A dalje ni maral iti. In samo dotle mu je sledil tudi njegov verni učenec Gestrin (»Iz Arhiva«).

Pri tem pa ni marala ostati naša literatura. Mali narod, ki je v svojem mišljenju povsem odvisen od duševnega življenja velikih in mogočnih narodov, jim je moral nehote slediti tudi v literarnem razvoju — ako tudi par desetletij pozneje.

Realizem, ki si je na Francoskem po Balsacu in Flaubertu osvojil literarno polje ter se razširil med vse druge narode, prozročil je tudi v slovenski literaturi novo gibanje in življenje, ki bode postavilo viden mejnik v naši književni zgodovini. Na čelu novega gibanja stoji Fran Govékar, mlad, nadarjen in marljiv pisatelj, ki je nadaljeval in popolnil Kersnikovo delo.

Z Govékarjem se začenja v Slovencih dosledni realizem ali kakor ga pri nas imenujejo »nova struja«. Kakor povsod drugod, tako je zbudila tudi pri nas ta nova struja vihar, kakoršnega nismo imeli izza bojev o apostrofu in heksametru. Dalje nego leto dni se je bil srdit literarni boj po naših listih med nasprotniki realizma in njega privrženci in zagovorniki. Jedni — ne maram jih imenovati filistre — so zagovarjali idejo, da naj ostane vse pri starem; krčevito so se oklepali idejalnih proizvodov trdega klasicizma in neresnične in sanjarske romantike. Sredstva, s katerimi so pobijali nasprotniki realizma novo strujo, so bila stara. Proglasila se je znova že davno obrabljena, umetnosti nedostojna deviza, da je naloga leposlovnega spisa: poučevati, razvedrovati in blažiti, orožje, ki se je že davno skrhalo in vrglo med staro šaro. Zakaj dasi še ni rešeno prašanje o namenu umetnosti, vendar je toliko jasno, da učinek ne more biti kriterij umetnosti, ker je odvisen od objekta, na ktereга upliva, in ker provzročča isti umotvor na raznih osebah prav nasprotne učinke. Glavni argument pa je bilo: pohujšanje, ki baje prihaja od realizma! »Morala je v nevarnosti!« — je donelo na vseh straneh, in ti bojni klici še do danes niso potihnil. Toda tudi morala se ne more upoštevati kot merodajno sredstvo proti realizmu, ker se delajo zaključki na napačnih premisah. O moralnosti ali nemoralnosti na sebi se pri

umotvoru sploh ne da govoriti, ker je nemoralnost le v človeku samem, ne pa v umotvoru.

Oni pa, ki so sicer priznavali veljavo in utemeljenost realizma, so zmajevali z glavami, češ: realizem je nastopil pri nas prerano; klasična in romantična hrana bi nam še nekaj časa zadostovala.

A tako slabo orožje in taki ugovori se niso upoštevali, in realizem se je razvijal preko njih ter korakal svojo pot. Tudi danes se še niso sprijaznili vsi z novo smerjo, a to nič ne de. Nasprotniki so sami priznali utemeljenost realizma stem, da so se začeli nagibati k njemu; sploh pa se producira od one strani jako malo in še to, kar se, je tako dvomljive vrednosti, da se obrača proti zagovornikom stare struje kakor n. pr. v najnovejšem času »roman« Pavline Pajkove: »Slučaji usode«.

Na čelu nove struje stoji torej Fr. Govékar, ki je dasi še mlad, že s precejšnjim številom del obogatil našo literaturo. Začel je z malimi novelicami v podlistkih naših dnevnikov in že tam je zbudil s svojo individualno pisavo splošno pozornost. Zmagovito pa je prodril s svojim znamenitim romanom »V krvi« (Ljubljanski Zvon 1896.).

Govékar je strog in dosleden realist, ki si je vzel za devizo: resnico in nič drugega nego čisto resnico, neprikrito in neolepšano. Z neusmiljeno brezobzirnostjo razkrinkuje socijalno in moralno hinavstvo in farizejstvo naše družbe ter si išče svoje žrtve tudi v elegantnih salonih in parfumovanih budoarjih. In zato se je vzdignila tolika burja proti novi smeri. Zakaj ravno resnično slikanje naših razmer brez ozira na desno ali levo je nakopalo realističnemu romanu toliko sovražnikov, in vendar je princip dosledne resnice tudi v slovstvu znaten napredek. Dokler se je prizanašalo inteligentnim krogom, klicali so le tu pa tam moralo na pomoč; Govékar pa je odgrnil tudi zagrinjalo, ki je zakrivalo inteligentne kroge in hinc tolik vik in krik.

Govékar je učenec Francozov! Uzor mu je Guy de Maupassant; a očita se mu, da posnema tudi Zolo in njegov naturalizem. Meja med realizmom in naturalizmom je tako neznatna, da se lahko vsak trenutek prekorači; zlasti se to lahko zgodi pisatelju kakor je Govékar, ki je zastopnik skrajnega realizma, segajočega tu in tam v naturalizem. Omenjeni očitki torej niso povsem neutemeljeni. Kakor Zoli tako je tudi Govékarju priroda

in znanstvo torišče, na katerem se najsvobodnejše giblje. Zola se klanja vedi in znanstvu ter hoče vpeljati v slovstvo nekatere stroke znanstva. In kakor zavzema pri njem nauk o podedljivosti, katerega je posnel po Ribotu (*«L' hérédité»*) Taineu, Bernardu, Darwinu i dr. glavno mesto, tako je tudi Govékarju v njegovem glavnem delu *»V krvi«* vodilni motiv — dedičnost! Ugovor, da pride pisatelj pri takih problemih z vedo navskriž, ne more veljati. Ako veda sama ni eksaktna in še ni došla v tej stroki do zadnjega odločilnega izreka, se to tudi od romana ne more zahtevati, zato je roman in ne znanstvena razprava. Nasprotno! Pisatelj si vzame znanstven problem le za sredstvo svojega umotvora ter hoče v njem v popularni obliki predočiti ga n. pr. idejo atavizma stem, da kaže utemeljeno teorijo v povsem verjetnih eksemplarih.

Pri Govékarju je odmerjeno važno mesto poltnosti. Spolskemu življenju in njegovi strasti pripisuje neizmerno moč, ki premaga vse druge sile. A njegovi značaji zato niso morda lascivni temveč tragični, ki ne morejo vzbujati frivolnosti in strastij temveč so svareči in preteči izgledi . . .

Ker nam mora podati realizem verno sliko naših razmer in odnošajev, je naravno, da je realistično slovstvo demokratično in socialno nadahnjeno. Proletarijat, ki se je začel zavedati svojih pravic in jih z vso energijo tirja, ni mogel ostati neznan skrbnemu opazovalcu in pisatelju. In Govékar je skozi in skozi demokrat, ki zajema snovi iz nižjih slojev (*»Socijalist«*) jih obdeluje z veliko ljubeznijo in čuti s proletarijatom; zato veje tudi nekak pesimizem iz njegovih del, ki izvira iz ogorčenosti radi krivičnega reda človeške družbe. To je naravna posledica naših razmer. Življenje samo usiljuje pisatelju take probleme in vstvarja v literaturi nove smeri.

Prednosti Govékarjevega peresa so: verno in detailirano slikanje zunanjih stvari in dogodkov, njegov elegantni, lahki uprav graciozni slog in njegova dovršena tehnika; samo nečesa pogrešamo: Govékar je premalo filozof in psiholog! A to soglašja z njegovim lahkim naturelom in genrom.

V tem oziru ga je popolnila in nadomestila druga mlada literarna moč, Karol Dolenc (Orel, Nigrin). Priznati se mora vsekako, da je Dolenc v nekaterih ozirih stopil v stopinje Govékarjeve, v drugem pa je umeril svojo pot. Dolenc je francosko-ruski realist; sedaj strog realist à la Govékar, potem zopet psiholog

á lá Dostojevski, ki opazuje duševne pojave in analizuje razne položaje človeške duše. Kakor se je Govékar učil pri Francozih, tako se pozna pri Dolencu upliv Rusov; sedaj nas spominja Dostojevskega, potem Turgenjeva, Potapenka i dr. V njegovem večjem in najnovejšem delu »Kam plovemo ?« (Ljublj. Zvon 1897) izraža n. pr. njegov junak pred smrtjo iste nazore kakor nihilist Basarov v Turgenjevem romanu »Otci in sinovi«, kar avtor sam priznava. Naslanjanje na Ruse je Dolencu samo v prid in se mora vsekako odobravati.

Dolenc je velik pisateljski talent, toda on ne pozna sveta; on je teoretik, in zato pogrešamo pri njem jednotnega naziranja. Ker je mlad, se je nadejati, da se tudi v tem popolni in nam poda še dela svetovne veljave.

Za Govékarjem je udarila vsa mlajša generacija, neznatnejši začetniki in feljtonisti, pri katerih se tu in tam vendar pojavljajo individualni znaki. Jeden najboljših je Premec, ki se odlikuje z nekim krepkim, naravnim pripovedovanjem.

Svojo pot hodi Mária, ki se je nagnila od klasičnega idealizma k realizmu in sicer k zmernemu ter se drži tesneje Kersnikove smeri, da si gre včasih tudi dalje nego on.

Ako omenim še mladega humorista Murnika, kojega humor pa temelji bolj v jezični rutini in besedni umetnosti nego v situacijah in dejanju, in kateremu nedostaje potrebne tehnike, načrtal sem površno sliko našega novejšega prozajičnega slovstva, v kolikor se kaže v njem kaka markantna in določna literarna smer.

A tudi v pesništvu se je v zadnjih letih dokaj spremenilo. Vir poezije, ki je grozil usahnuti, se je znova pomladil in teče sedaj v tem obilnejši meri. Realizem je prodril tudi v pesništvo, in tu se lahko ponašamo z genijalnim pesnikom, ki bi delal čast vsaki svetovni literaturi; to je Anton Aškerc!

Aškerc je pravi junak in velikan v svojih mislih in idejah. Zapustil je ponavljanje starih, vedno jednako obdelanih motivov; odvrnil se je od sentimentalnosti in je postal pravi pesnik svojega časa. Aškerc, ki je v prvi vrsti epik in obdeluje v svojih baladah in romancah razne probleme, se je z vso ljubeznijo posvetil socialnemu vprašanju. V njegovih delih se zrcali moderno življenje: obupni in brezvspešni boj trpina za pravico in svobodo!

Aškerc je realist in slika krivico in terpljenje vestno in natančno brez ozira na levo ali desno, brez prikrievanja, brez tožbe

in komentara. Slika sama, tako črna in žalostna, govori dovolj in nas pretresa do dna duše. Pesnik se bori za pravice zatiranega proletarijata in za svobodo in enakopravnost tlačanih narodov. Vsebina Aškercjevih poezij je, kakor jo je kratko označil Cankar (»Anton Aškerc« — Ljublj. Zvon 1896.) z besedami: »Ljubezen! Ljubezen do vsega zatiranega človeštva, brez razločka stanov in narodov in vere, ljubezen čista, nesebična, kakor jo je učil le — Kristus!« Aškerc slika plastično, jedrnato krepko; on je junak v jeziku in idejah.

Nekoč je razvil Aškerc sam program modernega pesnika, pišoč: »Moderni pesnik zajemaj iz globočine svoje čuteče duše, iz svoje očiščene individualnosti, iz svojega »jaz«-a in iz realnega življenja. — Moderni poet poj in piši s stališča svojega časa in izobrazbe svoje ter z višine svojega sočasnega duševnega obzorja brez ozira na desno in na levo! Nad svojo pisalno mizo pa imej z zlatimi črkami zapisan ta-le program: »V imenu naroda, pravice, resnice, lepote in svobodne misli! V imenu vseh zatirancev, preganjancev in trpinov! V imenu vseobčega napredka človeškega!« . . .

In tega programa se je držal vestno in zvesto. Aškerc je pesnik — krepak in trd v besedah, a blag, nežen in plemenit v svojih čustvih; on ima ogromno duševno obzorje in sredi penečih valov nasprotstva kipi višje in višje v svojih idejah in mislih.

Aškerc si je vzgojil celo vrsto mladih poetov: Aleksandrov, Borut, Mihajlov, Nikolajev, Saveljev, Radić, ki ga pa ne posnemajo suženjsko temveč hodijo vsak svojo pot, in zato se je nadejati v slovenskem pesništvu najlepših uspehov!

Dočim se razvijajo druge literature že dalje v dekadente, simboliste, kabaliste, mistike i t. d. stoji slovenska literatura v znamenju realizma; morda ne na kvar mlademu slovstvu!

NEŠTO O MAGIČNIM SVOJSTVIMA DUŠE.

Piše

DR. GUSTAV GAJ (Jaska).

Čini se, kao da će se obistiniti proročanstvo nekih medija, koji ustvrdiše, da će apriorni skepticizam službeuih prestavnika znanosti spram medijumističnih fenomena, kažnjen biti time, što će upravo oni doprinjeti ekzaktni dokaze o njihovoj mogućnosti.

Somnambule tvrdiše i tvrde u t. zv. tranceu ili da upotrebim službeno-znanstveni, nu skroz nekorektni izraz, (što ću prigodomice dokazati) u hipnotskom, a pravo magnetskom snu, da vide u nutarnjost čovječjega tijela i drugih neprozirnih stvari t. j. da su te stvari njihovom oku za vrijeme tog sna prozirne.

Za podkrijevu te, modernom čitaocu svakako poznate tvrdnje, ne ću da se pozivljem na svoje iskustvo, pače niti na iskustvo svjetskih učenjaka dra. du Prela, de Rochasa. dra. Varleya, Crookesa, Vallacea, dra. Richtera, dra. Zöllnera, dra. Ochorovicza, Aksakova, Butlerova, Flammariona, Schiaparellia, Broferia i t. d., niti na iskustvo glasovitih pisaca kao Viktora Hugona. Viktoriena Sardou, Turgenjeva i t. d., jer su za neupućene osobe obzirom na svoje spiritističko uvjerenje, kako bih juridički rekao: sumnjivi svjedoci; već ću se radje pozvati na nedavni slučaj somnambule Elle pl. Solymossy, koji je bio opisan u večernjem izdanju »Neue freie Presse« broj 10803. od 10. rujna 1894.

Liječnik g. dr. med. pl. Vragassy opisuje somnambulno stanje upitne gospojice na sljedeći način: »Iza kako je g. Neukom gdjicu. Ellu magnetizovao i ona pala u letargičan san, dogodi se nešto mistična, nešto, što nijedan liječnik ovog svijeta ne može da protumači, (Dosta žalosno! Op. piščeva.) gospojica, koja se nikada ne bavi liječničkim stvarima, koja nije nikada čitala liječničkih knjiga, razloži bolest Neukomovog brata (stanujućeg u drugom mjestu i njoj nepoznatog) takovim stručnim znanjem, kakovo bi služilo na čast svakom liječniku.

Ona opisivaše pluća mnogo milja udaljenog bolesnika, kao da pred njom na tanjuru leže, upotrebljivaše tehničke izraze i tako najtačnije ustanovi stadij bolesti«.

Prema tomu se vidi, da se je i gdjica. Solymossy gerirala kao da upitna pluća vidi.

Članovi münchenskog psihičkog društva gg. dr. Karlo du Prel, dr. barun Schrenk-Notzing i barun Hornstein priopćuju, kako je som-

nambula gdjica. Lina čitala u magnetskom snu svaku stranu zatvorene knjige, koju bi oni naveli.¹

Neka mi bude dozvoljeno, da navedem jedan slučaj iz svog djela »Iz tajinstvenog svijeta« priopćen na str. 12.

»Kad sam jednom prigodom Tomića magnetizovao u potpunoj tami, izvadih iz džepa svoju novčarku i upitah ga, što li vidi u njoj?

Akoprem je bila tama, držah ju naravno zatvorenom.

Opiše mi tačno sve, što vidi u njoj. Tako i fotografiju djevojke, što se je u istoj nalazila i to na vlas, akoprem on te djevojke nikada vidio nije.

Da moje novčarke nije nikad imao u ruci, naravno je, a osim toga ta je fotografija bila u tajnom pretincu.

Nadalje izvadih dva pisma, koja mogoh po tome razlikovati, što sam jedno već bio otvorio i pročitao, a drugo metnuo neotvoreno u džep, videći po nespretnoj adresi, da je pismo od kojeg seljačkog klienta.

On — Tomić — pročita doslovce posve različne adrese.«

Velika većina modernih liječnika i prestavnika službene znanosti potvrdila je apsolutnu nemogućnost stanja u kom bi za čovječje oko mogla da postane inače neprozirna tvar, prozirnom.

I nu to! Dr. Röntgen pronadje pomoću Crookesovih cijevi (tog znamenitog spiritiste) t. zv. X-trake i tako bude eksaktnim načinom dokazano, da postoje traci svjetlosti, koji proniču i inače neprozirna tjelesa, naročito i tijelo čovječje, te ih čine za oko, koje te trake uhvati, prozirnima.

Stoji dakle, da su somnambule istinu govorile i da one u tranceu imaju sposobnost Röntgenove ili X-trake — ili recimo — druge trake slične prirode i bez prava zamijećivati, te prema tomu, da im je čovječje tijelo, a i drugi neprozirni inače predmeti, u tom snu prozirno.

Somnambule se dakle u tom pogledu samo u toliko razlikuju od ostalih ljudi, u koliko dalekovidni od kratkovidnih, u koliko zamijećuju X-trake — ili trake slične prirode — bez naočara, koje su u tu svrhu drugim ljudima potrebne.

Naravno, da tim načinom nije jošte posve rastumačen, naročito slučaj Solymossyjeve, nu dalnji dijelovi tumačenja tog slučaja ne spadaju u okvir ovog članka, pak se s toga u nj' ne upuštam.

Da podjemo korak dalje.

U Engleskoj izdadoše znameniti učenjaci Garney, Myers i Podmore knjigu pod naslovom »Phantoms of the Living«, gdje priopćuju 700 pouzdano utvrđenih slučajeva magičnog utjecanja jedne osobe na drugu, s njom vezom simpatije spojenju osobu.

To se magično usjecanje pako opaža osobito često kod umirućih osoba.

¹ W. Gessmann: Magnetismus und Hypnotismus. Str. 200.

Jer mi se članak ne smije odviše oduljiti, navesti ću od nebrojenih ovakovih slučajeva, o kojima će sigurno svaki od čitalaca znati iz svog života ili kojeg člana obitelji po koj slučaj — samo primjerice radi četiri.

Znameniti prirodoslovac Linné pripovijeda u svojoj knjizi »Nemesis divina« slijedeće: Od 12. na 13. srpnja 1765. u noći začu moja supruga, kako netko u mom muzeju teškim koracima šeće, te me probudi

I ja čuh te korake vrlo dobro, akoprem sam znao, da unutra ne ima nikoga, pošto bjeh vrata zatvorio, a ključeve spravio.

Za neko vrieme bude mi dojavljeno, da je moj intimni prijatelj Karlo Klerk upravo iste noći oko 12 sati preminuo i odista hod, što ga čusmo, bio je tako njegovom sličan, da bi ga bio mogao na istom prepoznati.¹

Na str. 169. po F. Feilgenhaueru prevedenog, a prije citovanog djela »Phantasms of the Living« upisan je slijedeći slučaj:

»Gosp. John Done, Stockley Cottage, Stretton, priopći nam ljeti 1885. slijedeće!

36. Moja snaha, Sarah Custance, Stretton, ležala je na umoru. Supruga mi putovaše iz Lowton Chapela, našeg boravišta (udaljena od Strettona 12—13 milja) do nje, da je još jednom vidi.

U noći pred njezinu smrt (12—14 sati) spavah sam u kući i čuh tačno kako me neki glas zove.

Bijah uvjeren da me zove nećakinja Rosana, jedina osoba, koja je osim mene stanovala u kući, te mišljah, da joj je pozlilo ili da se je inače čega strašila.

Podjoh u njezinu sobu i nadjoh ju uzrujanu i budnu. Upitah ju, da li me je zvala, na što mi uzvrat: Nijesam, nu nešto me je probudilo, te mi se u isti čas pričinilo, kô da me tko imenom saziva.

Kad se je moja supruga vratila iza smrti snahine, priopći, kako je ista živo željela, da me vidi prije smrti i molila da pošalju po mene

»O, kako li želim, da Donu još jednom vidim!« bijahu joj poslednje riječi.

Čudna je okolnost, da smo u isti čas i ja i nećakinja moja, kad je gornju želju izrazila, upitno sazivanje čuli.

John Done.

U slijedećem pismu, što nam ga pišaše na naše neke upitke, tvrdi, da je između njega i snahine postojala vanredna simpatija. Nazivaše ga uvijek »ujakom« a one noći čuo je tri put upitni glas zaviknuti »Ujače, ujače, ujače!«, čega radi je upravo i bio uvjeren, da ga zove nećakinja. Kad je vidio, da tomu nije tako, obuzela ga umah slutnja da mu je ljubljena snaha umrla.

Na str. 251. iste knjige priobćuje se slijedeće:

119. Gospojica K. Gibson (3. Huntly-Gartens, Glasgow) piše nam:

¹ Dr. Carl du Prel: Monistische Seelenlehre str. 198.

U kolovozu 1867. podjoh sa sestrom k nekoj prijateljici na nekoliko dana na ladanje.

Bijasmo svi veseli i mladi. Brat naše prijateljice, koj se je prijašnje sedmice oženio, pošalje nam vjenčani kolač. Prema starom običajm odlučismo na njem spavati i drugi si dan, imane sne, priopćiti. Četvrtkom u jutro probudih se rano, pa kad opet usnuh, nadjoh se u praznoj, neprijatnoj sobi. U jednom kutu ležaše na postelji neki mladić. Umah npoznaoh prijatelja mog brata, vitkog, lijepog, vanredno zdravog i veselog mladića. Sad je bio zla izgleda. Lice upalo, oči nenaravno velike i sjajne; ruka, što počivaše na pokrivalu bje isušena; vidjele se debele, modre žile po njima, a prstima držaše grčevito pokrivalo. Težak kašalj ne htjede da prestane. »Što Vam je g. M.? Kako li slabo izgledjete?« rekoh mu. »Umirem«, odvrati. »Prehladih se pre mjesec dana, zanemarih bolest i sad mi rekoše liječnici, da bolujem na upali pluća (galoppirende Schwindsucht), te da moram umrijeti«.

Teško se odlučih da drugi dan taj san priopćim. U subotu se vratismo kući. Brata tek nedjeljom u jutro vidjeh. Kod doručka nam rekne: »Jeste li čuli o smrti nebogog M-a?« »Ne« odgovorismo »kada li je umro?« »Četvrtkom u jutro! Prehladio se je jur pre mjesec dana, bolest zanemario i tako umro na upali pluća (gal. Schw.)

K. Gibson.

Na str. 140. svoga djela »Iz tajinstvenog svijeta« priopćujem sljedeći telepatski san:

»U noći od 27./2.—28./2. 1896. sanjao je vrlo hrvatski pjesnik dr. A. Tresić-Pavičić, kako vidi gdje umire dr. Ante Starčević. Čuvši mu posljednji teški uzdah, probudi se tom slikom u očima. Razabravši se malo, pogleda na sat, te ustanovi da je bilo 3 sata 20 časova. Živahnost ga je sna tako uznemirila, te više te noći nije mogao da usne. U jutro sazna, da je iste noći u 3 sata 20 časaka odista dr. Ante Starčević, umro.«

I ove tolikim svjedočanstvima zasvjedočene fenomene, nazvane »telepatskima«, ne htjede službena znanost da prizna, s jednostavnog razloga, što ih ne mogaše protumačiti.

I nu to! Henrik Hertz dokazao je, da se elektro-dinamski i i induktivni učinci na sličan način zbivaju, kao što razprostiranje valova zvuka i svjetla. —

Znademo, da će žica na jednim guslama zazvučiti, ako li zagudimo na istoglasnoj žici na drugim guslama.

Hertz je dokazao, da električni valovi, što no ih prouzroči jedan aparat, prouzroče u udaljenom prihvatnom aparatu vrcanje električnih iskara, a da tomu učinku ne smetaju niti zidovi, niti druge materijalne zapreke.

Na tom se principu osniva Markonijev izum telegrafisanja bez žica.

¹ Dr. Carl du Prel: Die übersinnliche Welt br. 11. ex 1897.

Kô što pomenute žice, hoćemo li da glas s jedne djeluje na drugu, mora da su akustično uskladjene, tako isto mora da su njegovi aparati električno uskladjeni.

Time je eto fizikalno u principu rastumačen pojav telepatije, te uzrok zašto li se takovi pojavi događaju lih medju osobama vezom roda ili simpatije spojenima.

Naš mozag odgovara na ime električnom aparatu, pa ako je kojom mišlju taj električni aparat silno uzrujan, te ujedno misao upravljena na stanovitu osobu, reagovat će moždjani dotične osobe, ako li su slučajno električno ili preciznije rekuć simpatično s dotičnim mozgom uskladjeni, te će onda percipientna osoba doživiti magični fenomen prije navedene vrsti.

Telepatija je dakle time rastumačena, a službena znanost ima da zabilježi i opet jednu pobjedu okultista!

»Tä kako pobjedu okultista, doviknut će mi se, kad se eto telepatija može fizikalno protumačiti, kad je eto dokazano, da tuj o kakovom transcendentnom utjecaju govora biti ne može!«

Na to uzvraćam: zar ne leži pobjeda već u tom, što su okultiste postojnost telepatskih fenomena priznavali, a službena ih znanost kao ne moguće, kao protuslovne prirodnim zakonima ignorovala?!

Ili zar ne dokazuje telepatija, da su duševni utisci mnogo silniji od fizičnih, kad mogu na takovu daljinu — i preko svih materijalnih zapreka — na materiju — mozak — djelovati, — ergo primarnost duha, a sekundarnost materije?!

Čim je pako to dokazano, srušena je zgrada materijalistične filozofije u svom temelju, pošto tvrdi primarnost materije, a sekundarnost duha. U tom i leži razlog, što se toliko bori proti mogućnosti tih fenomena!

Medjutim okultisti niti tvrde, niti tvrdiše, da su mistični pojavi, ma bilo koje vrsti, čudesa, već tvrde, da su činjenice, pa da je dužnost znanosti, da ih istražuje, a ne da im mogućnost a priori niječe, te svaki izvještaj o mističnim fenomenima, proglašuje laži ili mistifikacijom.

Mi tvrdimo jedino to, da su sve vrsti mističnih fenomena činjenice, koje dokazuju, da ima mnogo službenoj znanosti nepoznatih prirodnih zakona, pa da joj je s toga dužnost baviti se proučavanjem tih fenomena.

Uzvraćam nadalje, da telepatija uporavljena na spiritističke fenomene dokazuje, da ima telepatskih učinaka, koji se mogu protumačiti, jedino utjecajem misli jur preminulih ljudi, te prema tomu, da misao nije druge vrsti proizvod mozga, nego li simfonija proizvod glazbala.

Uzvraćam, da telepatija dokazuje, da u nama ima magnetizma, što tvrde okultiste (t. z. životinjski magnetizam), a što službenu znanost još uvijek ne priznaje, akoprem je profesor dr. med. Jodko Narkievic, pomoći Röntgenovih traka fotografisao trake svjetlosti, što izlaće iz naših ruku, a prof. dr. med. Luys dokazao, da je svako živo tijelo polarisano. Iz lijeve strane da proizlazi modro, a iz

desne crveno svjetlo, lijeva strana, da je negativno, desna pozitivno munjevna. S toga i obavljamo poslove desnicom i t. d.

Naravno, da su te činjenice okultistima jur od Mesmera t. j. jur od 100 godina znane.

Uzvracam, da je telepatija jedna etapa na putu ka spiritizmu, a tko prouči potonji, uvidjet će opravdanost te tvrdnje.

Medjutim nije svrha ovom članku, da dokažem opravdanost spiritualističke nauke, već jedino da pokažem princip na kom se temelji gledanje somnambula kroz materijalne neprozirne tvari i telepatija, te po kojem nam ti mistični i službenoj znanosti neprotumačivi fenomeni, postaju razumljivima.

Nadovezat mi je na ova razmatranja jošte slijedeće :

Profesor Ernesto Kapp, dokazao je u svojoj knjizi: »Filozofija tehnike« (Westerman, Braunschweig 1877.), da se u čovječjem organizmu zrcale različiti tehnički problemi, te da bi nam proučavanje organizma moglo pružiti rjesenje tih problema.

Čovjek mogaoše razumjeti organsko djelovanje oka tek onda, kad je pronašao tehnički uzorak istoga u »camera obskura!«

Tako je organsko svojstvo somnambula gledanja u daljinu i kroz neprozirne predmete riješeno tehnički pronalaskom Röntgenovih traka, tako je organski problem telepatije riješen tehnički pronalaskom Markonijevog telegrafisanja bez žica i tako bi tehnici, kako to dr. Karlo du Prel tvrdi, koji bi se ujedno okultizmom bavili, mogli u okultnim fenomenima pronaći mnogo pobuda za tehničke pronalaskе.

Naravno da tim nije u svim tačkama rastumačen pojav telepatije, jer se pojavi psihične naravi ne će nikada moći u svojoj cijelosti fizikalnim načinom protumačiti, već je jedino rastumačen princip, po kojem mogu psihični pojavi djelovati na materiju, ovdje mozak, tako, da stvore realne halucinacije.

Kad bi htjeli i onaj ne protumačeni ostatak protumačiti, morali bi se baciti na anamističko-spiritističko polje, a to ćemo drugom prigodom učiniti.

Tek kad će službena znanost shvatiti važnost ovih istina i baviti se njihovim proučavanjem pokročiti će orijaškim korakom u poznavanju prave bitnosti svih stvari i pojava ovog svemira.

Materijalizam — a uza nj službena znanost — vidi i proučava samo površinu pojava i stvari svemira, a okultizam njihovu bit.

Prema tomu je i materijalizam zavladao svijetom, a okultizam tek dusima, koji svojim umom misle.

Da ovo nije tek isprazna tvrdnja, kušat ću, da u slijedećim člancima dokažem. Nastojat ću ujedno, s obzirom na list, koj nije baš namijenjen publici, koja se bavi okultizmom, da budem u svojim izvodima i dokazima što obširniji i jasniji.

U Jaski 19./XI. 1897.

L I S T A K.

HRVATSKO GLUMIŠTE. »J a d a c«, porodična šala iz bosanskoga života u jednom činu od Dimitrijevića. Premijera 27. studenoga 1897. — U središtu ove šale, u kojoj je vrlo dobro pogogjen ton porodičnoga života u Bosni, nalaze se dva prizora, koji su se dojmili općinstva posvema neobično. Na svačijem si licu vidio smijeh, ali si i opažao, da je to samo smijeh tijela, koji ne prodire u dubine. Duh se u tim momentima bavio drugim mislima, bavio se tragikom života, koji u svim stvorovima uspiruje iskrnu ljubavi, a tolikima i tolikima uskraćuje sva sredstva, kojima bi je ikad mogli polučiti. Pa onda one mrtve nade takovih nesretnika . . . To su prizori, u kojima Kir-Stavra, glumac i autor g. Dimitrijević, pripovijeda svoju do halucinacije žarku ljubav prema kapetanici Mari, koja ne može biti nikad njegovu već za to, što je on suviše valjan trgovac, a da bi mogao biti i valjan ljubavnik. — Da je g. Dimitrijević tako dobro napisao ovu šalu kao što je dobro glumio u ovim prizorima, mi bismo danas imali izvrsno pozorišno djelo. Ali ovako . . . U zatku pozornice nalazila se od početka ogromna škrinja brašnjara, kojoj su svi posvećivali osobitu pažnju. Mene je obilazila »bijela« slutnja. I ne u zalud: komad se svršio u toj zlokojnoj škrovinji. Stiglo ga je prokletstvo skoro svih naših pozorišnih šala.

Glumilo se vanredno dobro. G. je Dimitrijević, kako već rekoh, natkrilio samoga — sebe. I ostali glumili su tako naravno i nepretjerano, da se čovjek zbilja mora pitati: čuvaju li naši glumci svoje ponajbolje samo za šalu? — Kostimi bosanskoga muzeja bili su prekrasni. Osobito kostim, u kojemu je glumila gdja. Šram. Taj kostim, kojega je mogla stvoriti samo bujna orijentalna mašta među haremskim zidovima, pjevao je na onome savršenomu tijelu melodiju, koju bi čovjek samo slušao i slušao . . .

Da dan premijere ovoga, makar i malenoga pokusa na polju naše siromašne dramatike nije mogao proći bez obligatnoga »koncerta s plesom« (u »Kolu«), ne trebam ni spominjati. —

BEČKA GLUMIŠTA. Sadašnja je kazališna sezona za bečki kazališni život od velike važnosti. Same kazališne prilike ostale su iste kao i prije. Halbeovu »Jugend« cenzura još uvijek nije propustila. Bečki se spisatelji još uvijek badava trude, da stvore kako trajno djelo svoje škole; Kadelburg i Schöntan još dalje pišu a Josefstädtertheater još uvijek donša loše francuzke novitete najniže vrsti. A ipak nasraje veliki preokret. Bečka se na ime publika promijenila. Postala je moderna. Ona svoje dosadanje miljenice: Kadelburgijade i Schöntanijade otklanja, a regbi sa razu-

mijevanjem povladjuje modernim nastojanjima i mladim piscima. »Renaissance«, šaljivu igru Schöntana i Koppel-Ellfelda publika je odbila, a socijalnu dramu mladoga Langmanna: »Bartel Turaser« ushićeno primila. Čudnovat je pako dojam, što ga ostavljaju razna mnijenja o Dörmannovim: »Ledige Leute«.

× Dörmann je jedan od »mladih Bečana«. Pokušao je i on napisati dramu iz društvenog bečkog života, dapače sa moralnom tendencijom. Svijet ide u kazalište, povladjuje komadu, a novine svejednako psuju. Dörmann je na ime izvršno pogodio neke jako razvijene bečke mane. Opisao je majku, koja sa svojim kćerima živi od »ljubavi«. Bečani se čute pogodjeni, pa se »stide i viču«!

Interesantna je pojava u Beču direktor Burgtheatra dr. Max Burckhard. On upravlja Burgtheatrom, brine se za uredjenje »Theatergesetza« i obaljenja cenzure, predaje u ženskoj akademiji o građanskom zakonu u pogledu žena, piše roman i debitira najednom u dva kazališta sa originalnim dramama. U razmaku od tri dana davala se u Volkstheatru njegova »Bürgermeisterwahl«, u kojoj oštro žigoše »pravne« odnošaje pri izboru seoskog načelnika, a u Raimundtheatru njegova »s Katherl« u kojoj sa priličnom vještinom plaidojira za rehabilitaciju t. zv. palih djevojaka. Burckhard dobro poznaje mane pravnih odnošaja u teoriji i u praksi, on poznaje bečku publiku i kazalište -- pa je uspio. Pogodio je: svemu prilagoditi se. Hoće li njegov rad biti od zamašnije vrijednosti, za sad još nije moguće ustanoviti.

Svakako do sad najveći uspjeh

ove sezone polučio je Philipp Langmann. Kada je prije nekoliko godina kao nepoznat činovnik iz Brna izdao svoje prve novele: »Arbeiterleben«, a za tim svoje »Realistische Erzählungen« i »Ein junger Mann von 1895.« kritika ga je jednoglasno pohvalila. Odlikovao se on od drugih mladih pisaca socijalnih odnošaja time, što mu je sud objektivn, ne podržen nikakvoj tendenciji, a prikazivanje prodahnuto poštenim umjetničkim nastojanjem. Već onda istaknuo je Otto Julius Bierbaum, da će Langmann, uznapreduje li tako dalje, biti do skora sposoban, da njemačkoj literaturi podade pravi roman iz proletarskog života, u velikom stilu, dapače proletarsku dramu. Jednoj se od ovih nada Langmann prije godinu dana jako približio, napisavši »Bartel Turasera«.

Majstor je Kleppl, u bojadisarskom odjelu velike tvornice vune, napram svojim radnicima vrlo surov. Vlada opće nezadovoljstvo radi njega i radnici štrajkuju. Već četrnaest dana radnici ne rade; novaca skoro više nema u zajedničkoj blagajni. Glad je velik, a jedina je nada radnika, da će na sutrašnjoj sudb. raspravi Kleppl biti optužen, a u tvornici nastat novi život. Kleppl je naime jednu radnicu napastovao, te joj uz nepoštene uvjete obećao ponovni posao u tvornici. Sestra te radnice, Marija Zeller to razbrblja, a Kleppl je bio prisiljen, da ju tuži radi uvrede poštenja. Sutradan je rasprava. Jedina je nada radnika njihov sveopće poštovani drug Bartel Turaser, koji je slučajno čuo Klepplove riječi i uvjete, pod kojima želi sestru Marijinu nanovo primiti u posao. No u predvečerje dodje Kleppl Tura-

seru, naturne mu 200 forinta i obeća povišenje plaće, da se na sudu ne zaklinje, pa će onda on radi pomanjkanja svjedoka biti oslobođen. Turaser je pošten čovjek, on odbija Kleplla. No u njega vlada veliko siromaštvo; jedno mu je dijete u povojima, a mati mora po čitave dane da radi izvan kuće, drugo mu je dijete tek prepatilo tešku bolest, te ne može da se dovoljno oporavi, jer mu manjka jaka hrana. U očigled svoje velike bijede, nakon neprestanih molba ženinih, da si spasi obitelj — a Turaser ljubi svoju djecu — a štrajk i onako nema smisla, jer su za nj radnici presiromašni, a Klepll obećaje, da će svi opet dobiti posla — prevlada u Turaseru želja za boljkom i on uzme novce. Sutra dan su radnici preneraženi, kad dočuju, da ih je Turaser izdao, da je Klepll oslobođen, a Marija Zeller radi klevetanja osudjena. U njima se podigne gnjev i oni su nakani da Turaseru »hvale«. — Jurišaju mu kuću. Turaser se spase pred kamenjem, a žena ga brani i zagradjuje vrata. A onda, kada se bura slegne — onda žena mora donijeti mesa, dobra mesa i figa i kolača i sve što mu djeca žele. Ta on je sve to samo za njih učinio. I Turaser sam igra sa svojim dečkom, da ga razveseli — i da zatomi savjest. No to mu ne polazi za rukom. Nakon deset dana umru mu djeca. Prejela se. Slabi im želudci više ni mesa ne podnašahu. Sad svom silom navali na Turasera njegov žalosni položaj. On je izmet! Izdao je braću! Svi su ga izbjegavali, a i on, njegov sin, u njega je posumnjao, njegov sin u svoga ljubljenoga oca, a on je to samo za njega učinio, da mu spase

zdravlje. On ne ide ni na sprovod. Nakon velike muke odlučio se. Polovicu od još preostalog novca dade starom bojadaru Adolfu, da se oduži braći, koju je izdao — Klepll ih nije natrag primio u posao — a drugu polovicu dade ženi, a onda mu odlane, i on zove svoga branitelja, da javi sudu e je on krivo izjavio. — A sve to napisano je tolikom objektivnošću i mirnoćom, bez svakog tendencioznog natezivanja, da drama izlazi kao pravo umjetničko djelo. Premda je sujet neizmjereno opor, a Lagmannov prvi dramatski pokušaj, uspio je posvema. Kad sam djelo bio pročitao, pobojao sam se za prvi i treći čin, u kojima ima nekih opasnih mjesta, no uz izvrsnu igru, osobito gospodje Schmittlein i dr. Tyrola, djelovala su sva tri čina tolikom elementarnom silom, da su za svakim činom burno izazivali pjesnika. No on se tek pokaže nakon dovršena komada, da se sa — dakako u tim zgodama neizbježivom nespretnošću, koja je mladim piscima kao permanentna, zahvali na burnim ovacijama. Ovoliko pljeska u Volkstheatru već dugo ne bijaše. Langmann nakon ovoga uspjeha, koji je uz uspjeh Hauptmannovih »Tkalaca« najveći u tom genreu, opravdava velike nade.

dnp.

GLAZBA. Vrlo zanimivu i zabavnu večer proživismo 11. prosinca 1897. na koncertu »Slavenskog pjevačkog društva«. U zadnje se doba u ovom društvu opaža povoljan napredak. Pod izvrsnom upravom gosp. Matije Hubada. Slav. se je pjev. društvo toliko glazbeno usavršilo, da koncerti pobudjuju sveopću pažnju. I sam se djelokrug

društva znatno povećao i dobio gotovo kulturno značenje, od kad društvo kani izdati pred strani svijet nepoznata i još neštampana djela slavenskih kompozitora. Lani polučilo je društvo veliki uspjeh, prikazavši bečkoj publici u izvrsnoj izvedbi Dvoržakov »Te Deum« . Na spomenutom nedavnom koncertu izvojstilo si Slav. pjev. društvo ponovnu pobjedu. Muzikalne su se produkcije pod ravnanjem g. Hubada dovinule upravo do neočekivane savršenosti. Osobito su spomena vrijedni zborovi, koji su se od lane povećali i koji su, što se tiče glasovnoga jedinstva i sigurnosti prikladni, da i najvećim zahtjevima zadovolje, što kod prijašnjih zborova nismo mogli konstatovati. Od solista se osobito istaknuo ovaj put prof. Hlavač iz Petrograda, koji je sa svojom idealnom igrom na harmoniju, po vlastitoj konstrukciji sagrađenom, slušateljstvo upravo zadivio. Hvale je vrijedna nakana društva, da od sada veću pažnju posveti južnoslavenskim, osobito i hrvatskim kompozicijama, koje su do sada, velikom krivnjom i samih Hrvata, bile kao zapostavljene. Već ovaj koncert donio je neke lijepe hrv. kompozicije, a med njima i Zajčev »Dolazak Hrvata«. Uz narodne komade, što ih je bosanska vojnička glazba izvela sa mnogo čuvstva i poimanja, pretvorio se ovaj koncert u pravu slavu slavenske muzike, a dopušta mnoge nove nade za blagotvorno djelovanje ovog marljivog pjevačkog društva.

7. P.

CONFÉRENCE HERMANA BAHRA.
U raznim dobama i u raznim nara-
roda mogla se literatura pohvaliti

osobite pažljivosti. Ako i kritika nije uvijek u tom pogledu učinila svoju dužnost, znale su lijepe i duhovite gospodje da u svojim salonima, pod svojom zaštitom probude interes za lijepu književnost i umjetnost. Historija nam spominje više ovakovih literarnih salona, u kojima su si ljudi, skupivši se oko dražesne domaćice, pripovijedali šta je novoga u umjetničkom svijetu. Bilo je, da je kadkada tko i upozorivao na koji novi talenat ili na koju novu knjigu, dapače sam iz nje štogod pročitao, nebi li tako probudio interes za ovo ili ono štivo. I tako se često dogodilo, da se baš u ovim salonima mnogomu pjesniku složio krug vjernih štovalaca; ovakav je pjesnik bio osiguran! No danas, kada su taj posao preuzele novine i kada se duhovita zabava više ne koncentrira u privatnim salonima, nego postaje sve više javna i općenita, izgubili su i »saloni« svoju prijašnju vrijednost i zamašaj, te su proredjeli; danas je mladima talentima teže uspeti se na površinu. Osobito novelistima i pjesnicima je upravo svako isticanje nemoguće. Interes za književnost prilično je slab, a i taj posve apsorpira kazalište, dok se štampane knjige slabo čitaju, a još slabije kupuju. Na taj način danas sve teži za pozorištem, a mnogi epski talenat, koji bi možda u noveli uspio, na pozornici propa-
ne, ne imajući dovoljno snage za dramu. Time gubi i novela i drama. Već se više puta pokušalo, da se i novelama pribavi dolično im mjesto, no sve je bilo u zalud. U to napiše lani fini bečki novelista gosp. Rudolf Strauss brošuru: »Novellen-Premièren«, u kojoj predlaže da se kao sa dramama tako i sa

novelama prirede premiere, to jest, da se javno recitiraju. Time bi bilo pomoženo i samoj recitaciji, koja nemože da uspije ni dramom, radi tehničke manjkavosti ljudskoga grla, ni lirikom, koja u slušaocu predpostavlja barem neko odredjeno duševno raspoloženje, a kojoj je upravo pravo polje epika. Na taj bi se način novelisti mogli sami prikazati publici. Ovo je svakako dobar predlog, već radi toga, jer onemogućuje kojekakve izgrede današnje novinske kritike, koja će se morati podvrći jedino mjerodavnom sudu same publike. Gosp. Hermann Bahr, priznati vodja t. zv. bečke književne škole, koji vazda osobitom pripravnosću podupire mlade talente, pokušao je nedavno da savjet gosp. Straussa zbilja i izvede. U bečkoj dvorani Bösendorfer održavao je on nedavno ovake dvije »conférence«, u kojima je uz duhovit uvod svojim slušateljima čitao najnovija djela nekih mladih austrijskih novelista. Gosp. Bahr si predstavlja ove svoje conférence na način literarnih salona. Nastupljuje svoja čitanja sa razgovorom u kojem razlaže svojim slušateljima što će i kako će. Pripovijeda im o novim knjigama i novim talentima, razlaže svrhu svojih čitanja, a sve to onom poznatom svojom lakoćom u konverzaciji, kojom i ne čuteći predobija svoje slušatelje za se. Bez sumnje je, nastavi li gosp. Bahr svoje conférence, da će rasprostranjenju literature jako koristiti. Naći će te njegove conférence već i za to odziva, što gosp. Bahr djela ne recitira po kakoj šabloni, nego ih čita, pripovijeda sa neobično finim pointiranjem, ističući samo ono, što je u cijeloj stvari najvažnije. On se naime posve podaje pjesniku, slije-

deći jedino njegovu intenciju, a da se nikada ni njegova osoba ni njegov glas ne ističe, i time se njegova čitanja ugodno razlikuju od svih ostalih recitacija.

Recitacija je do sada jedini način, kojim se može za novelistiku u publici probuditi interes, koji joj pripada prema njenoj važnosti u literaturi. Mi o ovom Bahrovom pokušaju izvješćujemo, ne bi li i naše mlade pisce upozorili na Straussov predlog. *dnp.*



HEINEVOJ STOGODIŠNJICI. U čitavoj njemačkoj književnosti nema pjesnika, o kojega bi se Nijemci toliko ogriješili, kao o Heinea. A ipak su njegova djela za njemačku literaturu od neprocjenjive vrijednosti, te su polučila veći uspjeh, nego li djela i jednoga njegova suvremenika u Njemačkoj. Jedni ga odbaciše i pogrdiše iz kojekakih krivih predsuda radi njegova života, drugi ga uzljubiše radi njegova mučeništva. Čitali su ga pako svi. Ako su njegova djela bila odbačena, njegove su pjesme u izdanju sa slikom Heineovom o vjenčanom trnovitim vijencem doživjele mnogo preko sto naklada. Tako je Heineu bilo učinjeno krivo i od prijatelja i od neprijatelja. I sami njegovi obožavatelji, uživajući u njegovim djelima, uzgojiše si umišljenoga Heinea, o čemu nam najbolje svjedoči iscereni mučenički kip, što ga je isklesao Haselrüs po nalogu naše carice za njenu vilu na otoku Korfu. Nikad si nijesu ni protivnici ni zagovornici uzeli toliko truda, da u njem upoznađu čovjeka u kome je ključao mladi život sa svim svojim čuvstvima i strastima. A ipak je Heine jedan

od najiskrenijih pjesnika svih vjekova. Svaki je kritičar na njem našao štogod, da pokudi. Sudili su ga uvijek prema svojim željama i mislima. Jedni od njega tražiše kršćanstvo, drugi patriotizam, a trećima je bio pre slobodan. Svi pako propustiše, da u njem traže čovjeka, živo biće, koje živi prema svojoj naravi, za koju ništa ne može. Njima bi bilo milije, da su i Heinea vidjeli hodati svijetom pod istom onakom lažnom konvencionalnom krinkom, pod kojom su se i sami skrivali. Buduć su sami bili naučeni, da svoja čuvstva izjavljuju prema vanjskim okolnostima, bilo im je krivo, što je pjesnik glasno vikao, kada su ga udarali, što je plakao, kada ga je duša boljela i što se smijao, kada mu je bilo dobro. Tim više bila je ta njihova nezahvalnost neopravdana, što su sami uživali u vječnim njegovim poezijama, jer su sami uzdrhtali kod boli pjesnikove i nasladjivali se njegovim uživanjem i veseljem. Boj proti njemu išao je dapače tako daleko, da ga neki ne priznaše Nijemcem i da mu ne dozvoliše u Njemačkoj podići spomenika. No sve to nastojanje njemačkih nadrifilistera nije pomoglo. Danas se Heine u Njemačkoj više čita no i jedan njemački pjesnik, ne izuzevši ovdje ni Goethea ni Schillera. Dapače u Njemačkoj možda nema čovjeka, koji čita, a koji nije proživio dobu, koja se mirne duše može nazvati Heineovom periodom. Ipak trebalo je evo sto godina da se navrši, dok se našlo ljudi, koji zahtijevaju, da se Heine cijeni prema djelima, a ne prema njegovom vanjskom životu. Premda još naukom nije utvrđeno

je li se Heine rodio godine 1797., 1799. ili 1801., — većina je za god. 1797., — veliki se broj ozbiljnih Heineovih štovalaca složio, da dostojno proslavi 13. decembra ove godine. Sa svih se strana čuju ponovno glasovi, koji rasvjetluju pitanje o Heineu i koji sve odlučnije zahtijevaju, da mu se opredijeli dolično mjesto u svjetskoj literaturi. Francuz Jules Legras dokazuje Nijemcima, da je Heine i u Francuzkoj ostao Nijemac; duhoviti učenjak i pjesnik Oscar Panizza u Zürichu izdaje kao prvu u svojim slobodoumnim »Zürcher Diskussionen« raspravicu o Heineovoj bolesti, gdje ju prikazuje kao naravnu pošljedicu njegove naravi, a nipošto kao nešto abnormalnoga, a kamo li nemoralnoga; mladi pjesnik Richard Schaukal izdaje prekrasno opremljeni Breviarium: Heineov život u njegovim pjesmama, a sa svih se strana po svim njemačkim odličnim listovima zahtjeva obaljenje svih krivih nazora i pravo za pravoga pjesnika. Današnji dan Heineu u Njemačkoj uskratiti spomenik, nije nego najsurovija nezahvalnost i tjesnogrudnost. Heine je u prvoj polovici ovoga stoljeća bio svijetla tačka medju sentimentalnim Schillerovim epigonima i nasljedovateljima Goetheove prefinjene ukočenosti. On je prvi probio granice filistaraskog konvencionalizma i njemačkom narodu stvorio novu živu i svježu liriku neprolazne vrijednosti. Četrdeset je godina prošlo od Heineove smrti, a još mu se u njemačkoj književnosti nije porodilo premac; a da nije bilo Heinea, ne bi Njemačka danas u najmladjoj svojoj lit. školi imala onoliki broj finih savršenih lirika, nego bi se

možda još nalazila u štadiju suhoparnih Mörikea, kojih je vazda u Njemačkoj bilo i suviše. *dnp.*

UMJETNOST.

Ponajprije da se sjetimo 70-godišnjice Arnolda Böcklina, što se slavila 16. listopada 1897.

Jedina je »Nada« donijela tom prigodom kratku noticu. Što više učiniti ili malo bolje poučiti publiku o umjetnosti tog velikana nijesu se potrudili hrvatski listovi, listovi »za literaturu i umjetnost«. Ne bi čovjek vjerovao, da se elita inteligencije srednjo-evropske zemlje tako malo zanima umjetnikom ne samo svjetskog glasa, već u istinu jednim od najznamenitijih slikara njemačkih i devetnaestog stoljeća. Dakako, kad se radi o tom, da se »sudi« današnja umjetnost, onda znadu gospoda raspredati na dugo i široko, da ta prokleta umjetnost, nije ni lijepa, ni zdrava, ni duboka — u opće »ništa«. Prema tomu poznavanju i prosugjivanju moderne umjetnosti bit će i Böcklin kakti slikar, koji jest ili je bio »u modi«, pa dosta. Pa ne će biti ni vrijedno, da se o njemu malo više porazgovori. To je loš znak ne samo za hrvatske listove, već i žalostan za hrvatsku publiku, prema kojoj se ti listovi niti ne čute obvezani, da o takovom pojavu više duševne kulture malo opširnije progovore, pa makar i osugjujuć ga. Do duše nijesu se ti listovi niti osobito trudili, da publiku odgoje, da se u istinu zanima za što ozbiljna. To su oni isti listovi, koji donošaju dosadne kojekakove njemačke i talijanske slike, što ih u onim zemljama donošaju listovi trećega reda, za koje

ozbiljni ljudi ne mare. Interes, što ga posvećuju naši časopisi tugjim slikama ni malo nije razinjeran njihovoj vrijednosti. Čini se, e njima patriotizam brani, da Hrvatima priopće tugje dobre stvari, a da im dopušta širiti tugje, što ne vrijedi skoro ništa.

Žalimo, da moramo tom prigodom ovako govoriti, da moramo kaljati umjetnika mišlju na žalosne okolnosti i nehaj, povlačiti ime njegovo po chronique scandaleuse naše literarne republike, ama baš republike.

U trećem ćemo broju učiniti svoje, da to po mogućnosti popravimo. —

*

Od jedno pol godine življi je umjetnički život u Beču. Sve se više publika zanima za nove umjetničke salone, a sve više šalju znameniti slikari zapada svoje proizvode u Beč. Tako sada ovdje ima nekoliko izložba:

Kod Mithke-a izložene su Stuckove slike, u salonu »Gartenbau-Gesellschaft« Slevogt, kod Artarije Alfonso Mucha, dekorativni slikar, koji živi sad u Parizu a rodnom je iz Moravske. Evo izvještaja o tim izložbama, no primjećujemo e je taj izvještaj pisan najviše, u tu svrhu, da označi umjetnike, a ne toliko, da nabraja ovdje izložene slike.

Franz Stuck. Njegove slike dišu zdravim duhom antikle umjetnosti. Ne oponaša je, premda ju poznaje. Nije mu od potrebe, da je formalno oponaša, pošto je sam čovjek poput onih Grka, koji su stvorili ona neprolazna djela, što nam izdaju narav grčkog naroda, kakav je živio i mislio pod onim vedrim nebom, što mu je omogućilo da sačuva prirodnost i za naj-

*

višeg procvata svoje kulture, što je s toga i bila onako vedra i živa, nepomračena kulama kineskog zida, što ih diže hiper-spiritualizam kasnijeg svijeta, u koga nije mogla ni Isusova nauka da uguši surovost, već je ova dapače od čiste religije učinila verige za dušu, koja je težila za slobodom i životom. — U najnovijim njegovim djelima megjutim ovaj je osjećaj prirodnog života »samo« element jedan. Inače je Stuck posvema dijete današnjeg doba.

Razvoj njegov u kratko je ovaj: U Münchenu učio je na umjetno-obrtnoj školi. Sredstava za študije nije baš imao u obilatoj mjeri, pa se s toga mučio noću, da risanjem kojekakvih stvari zasluži sredstva za opstanak. Taj intenzivni umjetno-obrtni rad odgojio je u njemu čuvstvo za forme i za stil te mu obogatio fantaziju, koja mu je postala neiscrpivom, oslobodio mu sile, što sad vanredno lako stvaraju. Nu skoro se oslobodio akademičkih veriga, kako je to prilično pokazao serijom risarija »Allegorien und Embleme« (Gerlach & Schenk, Wien 1882.), a još više u drugoj: »Karten und Vignetten« (u istoj nakladi). To su kojekakve prigodne risarije, pune humora i dosjetljivosti, što djeluju vrlo sigurno i neposredno. U osamdesetim je godinama mnogo radio za »Fliegende Blätter« uz Oberländera, Kauffmanna, Harburgera i dr. Tu imade briljantnih humorističnih i satiričnih slika ljudske ludosti i bezazlenosti, a uvijek je lagan, siguran.

Koncem 80-tih godina napusti svijet novinâ, naklapanjâ, politike i društvenih komedija, pak se dade na sanjarenje. U tom je sličan Böcklinu, samo s tom razlikom, što

je to bavarsko dite naivnije i obično življe čudi, nego li Böcklin, koji je uvijek osobito ozbiljan, i dostojanstven. Stuck riše faune, kako se tuku i vesele. Smijeh, kako ga on riše, tako lako ne pogagja nijedan slikar. To je naivni, vragoljasti, nepomućeni smijeh, što ga nijesmo naučni da čujemo u današnjem svijetu. Tako njegova dva fauna, koji se tuku na način jelena — ili jaraca, za šalu iz obijesti; okolo stoje fauni, nimfe, smiju se smiješnim junacima. Na drugoj se slici bori takov svat sa jarcem, drugi glegju, jedan diže od veselja ruke u vis i smije se smijehom, što mora da sugestivno djeluje na gledaoca. Tamo opet stari centaur nagovara nimfu. — Svi ti likovi kao da su izrasli iz naslikane okoline te su na neki način personifikacije njene poezije. Čista i snažna narav tih slika oživljuje u nama djetinja čuvstva, što ih zatire »kultura« i »duh«.

Drugo lice pokazuju slike zadnje njegove dobe. To su djela dozrelog umjetnika, koji traži da prikaže najdublje probleme i sile životne pojave čovjeka-

Odveć je velik poganin, a da bi stvorio što ozbiljna na polju religioznog slikarstva, premda ga velika njegova sila goni, da se lati takovih problema. Tehnika je dotjerana, rafinirana, imade krasnih i slikovitih boja, no slike su odveć dramatične, bez jake lirike. Megjutim djeluju prilično krepko.

Najznačajnije su pako Stuckove alegorije. Nijesu to alegorije kakove su slikali Rafaelovi epigoni kroz dva, tri stoljeća, sa atributima i personifikacijama. »Rat« prikazuje tamna slika, gdje mrki nemilosrdni jahač s napoleonskim

licem, držec na desnom ramenu krvavo koplje, jaši na izmorenom konju preko golih mrtvih tjelesa, što plivaju u krvi, a horizont rasvjetljuje crveno svjetlo požara. Ona gola tjelesa naslikana su golemom vještinom. Tko je tu strašnu sliku vidio, tako lako je ne zaboravlja; a još manje »Grijeh«: Gola žena, oko koje se vije velika zmijsa, što sikćuć pruža glavu iznad njenog ramena. Duboki i zavodljivi pogled te žene pobuguje u nami čuvstvo svemožnosti prirodnih sila, što pokreću »životom«.

Alfonso Mucha riše plakate, kakovi se sad produciraju u Francuskoj, Belgiji, Engleskoj pa i u Njemačkoj. To je posebna umjetnost i najveći slikari ne zaziru od toga, da bar prigodice naprave takove »stvari časovite trajnosti«. Mucha riše ilustracije i urese za knjige i t. d.

Današnji plakati razvili su se pod uplivom japanskih sličica, što su se ondje rabile slično, kao što u nas plakati, već par stotina godina. Molitve sa slikama i bez slika vješale su se po hramovima i u njihovom okolišu; svećenici pravili su reklamu za svoje hramove, a trgovci širili su pomoću hodočasnika cedulje i sličice, da pohvale svoju robu. Taj običaj prešao je najprije u Ameriku početkom ovog stoljeća, gdje su rabili plakate u mnogo većoj mjeri, lijepili ih po zidovima kuća, dočim su u Japanu vješali plakate o drveće, na mostove i t. d. Onda su najzad i zapadni Evropljani slijedili Amerikance. No Evropljani uporabili su način risanja, što dolikuje pravom slikarstvu, risali su tjelesno i odveć komplicirano, što se promijenilo tek šezdesetih godina, kad su došle u

Paris japanske slike za reklamu, koje su bile risane prema principima dekoracije ploštine, što je vrlo važno za shvatljivost značenja i svrhe affiche. U to doba vratio se iz Londona Jules Chéret, koji je počeo raditi u tom smjeru, no ne oponašajuć baš Japance, i polučio silan uspjeh, tako, da su ga nazivali »maître de l'affiche« što dakako danas nije više. Chéret je osobito rabio boju, što manje figura, da bi mu slike bile što jasnije i napadnije a inače upotrebljavao je kojekakova sredstva, da podraži publiku. Njegovi oponašatelji još su više zagrezli, pa kad se pojavio Mucha, sa svojom diskretnom bojom, polučio je tim veći uspjeh.

Alfonso Mucha rodio se 24. srpnja 1860. u Ivanciji (Moravska). U Münchenu je posjećivao akademiju lijepih umjetnosti, uz to je morao svakojakim radnjama zasluživati, da uzmogne živjeti. Iz Münchena pogje u Beč, pa u Paris svejednako zle sreće. Čeznuće za domovinom nagoni ga, da se vrati, no u malom moravskom gradiću morade da prekinu putovanje. Da si što zasluži, nariše slike iz okolice, što su posredovanjem pobudile interes grofa Khuena Emmasova, koji se baš bavio oko obnavljanja svojega dvora. Mucha mu je baš došao u zgodan čas i uredi mu jednu dvoranu. Grof mu postane prijateljem i pošalje ga u Paris, da tamo na njegove troškove dovrši svoje nauke.

Ondje mu slučajno ponudi Lemerrier, da napravi plakat za Saru Bernhard. Bio je naime baš prisutan, kad je Lemerrier dobio telefonički nalog, da nabavi affichu za »Gismondu«. Između predloženih nacrtu izabere Sarah sama Muchin

nacrt, premda je bio u nekim stvarima pogriješan, pošto se slikar žurio. I time je Muchi bila određena budućnost. Uspjeh je bio tako velik, da su ga već sporegivali sa Chéret-om, Grassetom, i to tim više što se i Grasset izjavio povoljno o Muchinim radnjama, premda mu je inače oprečan.

Muchini nacrti vrlo su originalni, ne presenećuju samo, već pobugjuju udivljenje svojom raznolikošću i ukusom. Da upotrijebi svaku formu i liniju ženskog tijela na način ornamentalan, u tom je vanredno vješt, slobodan i lagan, raspoređaj je fin, ukusan, te ne smeta jednovitom, čistom efektu. On se ne žaca, da lasi prikaže u čudnovato-stilizovanoj formi: kao paralelne i križajuće se pruge. Veli se, da je to forma podražena žicama, što se toliko rabe u Muchinoj domovini. Da li se to smatralo u ideji ukusnim ili ne, svakako je to pomoglo Muchi do vrlo originalnih uspjeha, a može se ovakova stilizacija uzeti kao posljedak duha ornamentike. Boje rabi vrlo delikatno, one mu nijesu organički elemenat, već je to samo risarija. Boje rabi samo da ističe risariju, da joj odredi vrijednost. Za to ga je i nazvao Ch. Saunier »un afficheur blanc«. A isto je tako delikatan u pogledu kretnje, koje u njegovim likovima nijesu nikad pretjerane, već jednostavne i neusiljene; lica su naravna i imade u njima nešto od prirodnog pogleda.

Snažna i bajna fantazija stvorila je njegove ilustracije i krajoreze za priču Roberta de Flers »Ilsée«. Premda je tu silne izmjene raznolikosti i osebnosti, ništa se ne dojmima, kao da je hotomično izmišljeno. Kada čovjek lista »Ilsée«,

onda kao da sanja o vilinim perivojima.

Njegove ilustracije za Seignobovu povjest Njemačke lijepe su, kako no se veli, ali se u njih pokazuje formalnost Muchine umjetnosti.

Max Slevogt riše po mogućnosti nelijepe ljude, pošto u njih nalazi veće i zanimivije izmjene u bojama. Njegov način slikanja vrlo je, kako no se veli, opor, u nuzgrednim stvarima čini se nemaran, mrljav. No polučuje svojim divljim načinom velikih uspjeha. Portreti njegovi pokazuju vanrednu rek bi do sad nevigjenu silu za karakterizovanje individualnosti, a njegova Šeherezada, koja pripovijeda tisuć i jednu noć te »Josipov san« od osobitog su i čudnog čara boje i poezije. Način i boje njegove vrlo su skromne; u toj skromnosti dopire do granice prostote. Svakako je to slikanje jako zanimivo.

Tako je i Beč za kratko vrijeme razvio bujan umjetnički život, koji je pobudio najraznoličnije dojmove. Sada se u »Künstlerhausu« otvara ovogodišnja zimska izložba, koja će takodjer donijeti zanimivih novosti, o kojima ćemo govoriti u budućem broju

G. 7.

UMJETNI OBRT. U Hegelovoj ulici u Beču izloženi su umjetno-obrtni predmeti iz Bosne: posude, smotkovnici i druge stvari za pušaće, ćilimi, sandučići, stolići i t. d. Srebrni urezani ornamenta vrlo su harmonični, ukusni te egzaktno izvedeni. To vrijedi i za ćilime, koji su i po evropskim pojmovima vanredno elegantni. Čitava izložba po-

kazuje, koliko u našeg naroda imade čuvstva i sposobnosti za umjetni obrt i za ornamentiku

* * * G. J.

O JAPANSKIM ŽENAMA. U dvorani doljno-austrijske obrtne zadruge predavala je 11. prosinca gospogja Julie v. Kreitner o japanskim ženama. Predavanje bilo je vrlo zanimivo, pošto ggja. v. Kreitner ne poznaje Japanke tek iz daleka poput mnogih putnika, koji su bili u kojoj čajnaji japanskoj, pak su mislili, da su upoznali »japanske žene«. Gospogja v. Kreitner proživila je u Japanu desetak godina te je mogla za to vrijeme da intimno opći sa ženama.

Dvorana bila je te večeri urešena japanskim sagovima, odijelima i t. d., a kraj kathedre stoljala je obučena lutka karikirane Japanke.

Predavačica je najprije opisala vanjštinu japanske žene. Ovalno lice; nakoso cjepljene oči; smjela, kosa crta obrva, što stoje pod većim kutem, nego li u nas; dug, fin, zavnut nos; glatke lasi; duga haljina s prijeda zakopčana sa prostranim visećim rukavima, širok pas; cipele na visokim stalcima. Mnoge žene briju obrve, da si bojom naprave onakove, kakove odgovaraju estetičkim pojmovima Japanaca; usne takogjer bojadišu crveno, a udate žene bojadišu i zube crnom bojom, kô što i geishe (plesalice). Vlasi moraju biti glatke, a da to budu, najveća je skrb Japanka, pošto se kovrčaste lasi smatraju znakom moralne propalice.

Socijalni položaj Japanke vrlo je žalostan. Odgoj ih čini lutkama bez ikake samosvojne volje, utuvi im, da nijesu bića, koja imadu

pravo na samosvojne težnje, već da su na svijetu samo radi muževa. Svaka kretnja njihova, svako ganuće duševno ili inako propisano je do najsitnijih sitnica, sve su žene ondje na jedan kalup. Kroz stoljeća tako odgojene, napokon su si prisvojile takovu vještinu u konveucionalizmu, da se skoro sve, što čine, pričinja naravno i neusiljeno tako da može u tom pogledu lako prevariti neupućenog čovjeka. Kako su Japanke svojim životom više mašine, nego li živa bića, to ih prema tomu i štuju, ili bolje: prema društvenom položaju, o kom ovisi onaj odgoj i držanje. Dočim Evropejac priznaje ženi neku samostalnost bića, a vjera ju kršćanska cijeni po savjesti ravnom mužu — u Japanaca još se više ističe društvena premoć, što se pokazuje i u društvenim formama. Dogje li tko u kuću, pa hoće da pita, je li domaćina kod kuće, onda digne palac; ako li pako pita za domaćicu, tad digne mali prst.

Pri sklapanju braka ne ima žena nikakova prava odluke, a često niti muškarac. Brak se sklapa bez pitanja nevjeste po obitelji, pri čem je nužno posredovanje provodadžija, pošto inače brak nije pravovaljan. Država pako ne brine se za brakove, koji se sklappaju pred onim provodadžijama, koji su tu svjedoci. Pravni i materijalni odnošaji u braku odregjeni su konzekventno prema duhu čitave japanske civilizacije: muž ili njegova obitelj kupi ženu ili se pako — ako je muž siromašan, a obitelj vjereničina bogata — onda se muž — udaje, kako bi rekao; onda je mužu teže u braku.

Kako japanska žena nije tu za sebe, već za obitelj i za muža, to

je interes obitelji ili muža šiboleth, koji ju bez pitanja ili razmišljanja prisili na svaku, i najokrutniju žrtvu. Ako li iziskuje dobrobit muža ili obitelji, žrtvovat će Japanka i svoju spolnu čast, a slaviti će ju onda kao mučenicu ljubavi.

U novije doba nastao je preokret u ekonomičkim i privrednim odnošajima u Japanu, razvija se moderni industrijalizam, a to stanje nije u suglasju sa dosadanjim položajem žena. S toga je nastala jaka reformatorska struja, s kojom simpatizuje i car. Nedavno se pri

jednoj svečanosti vozio u istim kolima s caricom.

Radi prostora samo još riječ jednu o geishama (plesaćicama). Kao mladu djecu prodaju ih roditelji kojem imprezariju, koji ih poučava u muzici, plesanju, ponašanju i t. d. do šesnaeste godine. Mnoga si stekne velik imetak darovima svojih prijatelja, mnoge se udaju i postaju najboljim suprugama. Ples im nije onakav, kako si ga pomišljaju Evropejci, već da pače vrlo decentan.

G. 7.

Želeći prema svojoj zadaći unaprediti našu književnost, raspisuje ovime »MLADOST« svoj prvi

NATJEČAJ

za najbolju novelu iz narodnog života.

Malo ali dobro! Samo pet stranica našega lista i ne više, neka bude opseg novele, što ju piše zdrava mladenačka krv, a ne crnilom zamazano pero, da se što više osjeti zrak svježega života, nego li prah pisacjeg stola i folijanata estetike. Tko misli, da je živ i tko čuti, da što zna, neka nam se pokaže — ne ćemo žaliti truda da čitamo.

Čija novela bude najbolja, nagradit će se sa 50 (sl. pedeset) for. Doduše malo, ali pravedno! — Za ostale dobre radnje pridržaje si uredništvo pravo, da ih smije uz običajni u nas honorar u »MLADOSTI« odštampati.

Rukopisi i imena pisaca pod istom oznakom neka se dostave upravi »MLADOSTI« najkasnije do prvoga ožujka g. 1898. Rezultat natječaja i nagradjena radnja objelodaniti će se u 7. broju »MLADOSTI«.

Beč, u prosincu 1897.

UREDNIŠTVO.

Odgovorni urednik: Fran Podgornik.

Administrator: Otto Krauss. — Tisak: Dioničke tiskare, Zagreb.





Poziv na pretplatu!

„MLADOST“

smotra za modernu književnost i umjetnost

stupa ovim brojem u svoje prvo polugodište, te se uslobadja p. n. hrvatsko, srpsko i slovensko čitateljstvo najuljudnije pozvati na pretplatu.

„Mladost“ izlazi polumjesečno na 3 štampana arka sa umjetničkim prilogom. Donaša najbolje domaće i strane beletristične radnje, bavi se svestranom objektivnom umjetničkom kritikom i objelodanjuje znanstvene članke iz svih grana moderne znanosti. U listku prati „Mladost“ savremeni europski, osobito pako slavenski znanstveni, književni i umjetnički život.

„Mladost“ će svojim čitateljima prikazati savremene literature svih evropskih naroda i nastojati, da naša narodna literatura steče pred stranim svijetom priznanje koje zaslužuje. Prema tome raspisat će „Mladost“ od vremena do vremena natječaje za razne struke naše književnosti i nastojati, da se nagrada dopita objektivno prosudjenom najboljem djelu.

„Mladost“ je do sada jedini časopis, koji stoji posve na slobodoumnom temelju, koji ne pripada nijednoj stranci, a koga vode jedino umjetnički i znanstveni ciljevi.

Pretplate primaju se u svim domaćim i stranim knjižarama i direktno kod uprave „Mladosti“: **Beč IX., Türkenstrasse 23.**

Pretplata iznosi :

za Austro-Ugarsku na četvrt godine 2 for., na pò godine 4 for.,
dočim pojedini brojevi stoje 40 nč.;

za Srbiju na po godine 9 dinara, a pojedini brojevi 90 para;
za ostale zemlje na po godine 12 franaka, a pojedini brojevi
1·25 franaka.

Herbabny-ev
fosforasto-kiseli vapneno-željezni syrup.

Taj već od 28 godina s najboljim uspjehom uporabljeni, najbolje odobreni i preporučeni **syrup za prsa** raslabljuje slinu, utažuje kašalj, umanjuje znoj, te pomaže probavu i hranidbu. Željezo sadržaje taj syrup u formi, u kojoj se lako asimilira, te je korisno tvorenju krvi, sadržinom topivih, fosfornih, vapnenih soli. Pospješuje kod slabe djece tvorenje kostiju.

Cijena jedne boce for. **1.25**, uz dopremu poštom za 20 nvč. više za opremu.

Molimo, da išćete vazda **Herbabny-ev vapneno-željezni syrup**. Znak je porijekla ime „**Herbabny**“ na staklu i na kapici izbočenim slovima, te je svaka boca providjena uredovno zapisanim zaštitnim biljgom, na što molimo da se pazi.

Središno skladište i pošiljaonica:

Wien, Apotheke zur „Barmherzigkeit“
VII. I. Kaiserstrasse 73. i 75.

Skladišta u većini bečkih i pokrajinskih ljekarna.

GOLDMAN & SALATSCH

BEČ, Graben 20.

Englezka odijela, rublje i modna ukusna
 roba za gospodu.

Specijalitet: Predbrojni (Abonnement) sistem za
 otmenu gospodu.

Najbolje ure

dobivaju se kod tvrtke

JOHANN GABRIEL

Wien XVI., Grundsteingasse 42.

(Utem. 1883.)

Žepni i viseći dobnjaci, budilice i t. d.

Popravci najjeftinije.

(Uz priloženi oglas „MLADOSTI“ 20% popusta.)

Poznajete li bečki tjednik „Die Zeit“?

„Die Zeit“ izdaju Prof. Dr. J. Singer, Hermann Bahr i Dr. Heinrich Kanner.

Prvoga siječnja počela nova pretplata.

„Die Zeit“ izlazi svake subote na dvadeset stranica vel. četvrtine, te je sadržajno najpotpuniji i najsavršeniji njemački časopis.

„Die Zeit“ dosljedno objavljuje svojim čitateljima o svim pitanjima politike, narodnog gospodarstva, znanosti i umjetnosti, te objelodanjuje beletristične radove znamenitih svjetskih autora.

„Die Zeit“ je jedini časopis u Austriji, koji je svestrano neovisan i koji protivi svima zastupa istinu.

U **politici** zastupa „Die Zeit“ nazore demokratizma, te izvješćuje svojim čitateljima o političkim odnošajima svih zemalja. U **narodnom** pitanju su stupci u „Die Zeit“ otvoreni svim narodnostima naše monarhije, da pred širokim svijetom rasprave svoje odnošaje, nazore i težnje. U **narodnom gospodarstvu** zastupa „Die Zeit“ u smislu moderne socijalne politike prava slabijih protiv jačima. U **znanosti** upoznaje „Die Zeit“ svoje čitatelje sa svim novim stečevinama iz svih njenih grana. U **umjetnosti** nastoji probuditi razumijevanje i interes za najnovije umjetničke proizvode. Izvješćuje o znamenitim novim knjigama, a u „Revue der Revuen“ upoznaje svoje čitatelje sa najboljim člancima svjetskih časopisa.

„Die Zeit“ se preporuča za oglašivanje.

Cijena je za četvrt godine 3 for. — Pretplate primaju sve domaće i strane knjižare, poštovne postaje i administracija „Die Zeit“ (Beč, IX., Günthergasse 1). — Pojedini brojevi na uvid badava.

NOVO DOBA

List sjedinjene hrvatske, srpske i slovenačke omladine, za književnost, politiku i socijalna pitanja.

Izlazi na početku svakoga mjeseca osim u praznike. Pretplata na godinu for. 3'50, s poštom for. 3'60, za djake, radnike i male obrtnike for. 2'50, s poštom for. 2'60. U Srbiju i Njemačku for. 3'80, resp. for. 2'80, a u druge zemlje for. 4'—, resp. for. 3'—.

Jedan broj 35 nč., za djake 25 nč.

Pretplata i sva pisma na: Uredništvo »NOVOG DOBA«, Prag, Kr. Vinohrady, Strétova ulice č. 15.

Za nabavu se preporučuju slijedeće tvrtke austro-ugarske monarkije:

- Bicikli* (Бицикли): Georg Herbst, Beč, VI., Gumpendorferstrasse 88.
- Cacao* (Какао): Jos. Küffler & Co. Beč, XII., Eichenstrasse 60—62.
- Cognac* (Кожак): Ruda & Blochmann, Beč, I., Seilerstätte.
- Elektrotehničke sprave* (Електротехничке справе): Deckert & Homolka, Beč, IV., Favoritenstr. 34.
- Fesovi* (Фесови): Russo & Finzi, Троппау.
- Galanterijska roba* (Галантеријска роба): Kohn & Löw, Beč, I., Esslinggasse 15.
- Glasoviri* (Гласовири): F. Schmidt & Kunz, Beč, VI., Landwirthgasse 2.
- Gombalačke sprave* (Гомбалачке справе): Alois Singer, Beč, I., Franz Josefsquai 13.
- Gusle* (Гусле): Ignatz Lutz, Beč, I., Rothenthurmstrasse.
- Higijenička roba* (Хигиеничка роба): Sigi Ernst, Beč, I., Kärntnerstr. 45.
- Jägerovo rublje* (Јегерово рубље): W. Benger Söhne, Bregenz.
- Kalodont* (Калодонт): F. A. Sarg's Söhne & Cie, Wien, Liesing.
- Kasse* (Касе): S. Berger, Beč, I., Wipplingerstrasse 39.
- Kolonijska voda* (Колоњска вода): Joh. Maria Farina, Beč, I., Kärntnering 3.
- Kožna galanterijska roba* (Кожна галантеријска роба): Limbach & Co. Wien, VII., Lindengasse 6.
- Košaračka roba* (Кожарачка роба): S. Benedict, Beč, II., Praterstr. 50.
- Matoni kiselića* (Маџони киселица): Heinrich Mattoni, Giesshübl-Sauerbrunn blizu Karlsbada.
- Nakitna roba* (Накитна роба): Gebrüder Mahla, Gablonz a/N.
- Optičke sprave* (Оптичке справе): Neuhofer & Sohn, Beč, I., Kohlmarkt 8.
- Ovoji* (Овоји): Sans & Peschka, Beč, IX., Garnisongasse 22.
- Papir* (Папир): Leykam-Josefsthal, Beč, I., Maximilianstrasse 12.
- Pisaci strojevi* (Писачи стројеви): H. Bunzel, Beč, I., Rothenthurmstrasse 26.
- Pera za pisanje* (Пера за писање): Karl Kuhn & Co., Beč, IV., Theresianung. br. 7.
- Prah za stoku* (Прах за стоку): Joh. Kwizda, Korneuburg.
- Pokućtvo* (Покухтво): August Knobloch's Nachfolger, Wien, VII/2, Breitegasse 10 u. 12.
- Pokućtvo iz sveđ. drva* (Покухтво из свеđ. дрва): Gebrüder Thonet, Beč, Thonethof.
- Poslovne knjige* (Пословне књиге): Brüder Bodanzky, Beč, I., Salzgries 10.
- Pletivo od žica* (Плетиво од жица): Hutter & Schrantz, Beč, VI., Windmühlgasse 18.
- Poudre ravissante*: Mme. Rosa Schaffer, Beč, IX., Maximiliansplatz 4—5.
- Pisalice sprave* (Писаче справе): Theyer & Hardtmuth, Beč, I., Kärntnerstrasse 9.
- Ratarški strojevi* (Ратарски стројеви): R. Czermak, Teplitz.
- Rublje* (Рубље): Leopold Landeis, Beč, VI., Wallgasse 16.
- Rukavice* (Рукавице): I. R. Sobitschka, Prag.
- Sagovi* (Сагови): S. Schein, Beč, I., Bauernmarkt 12.
- Srebrnin* (Сребрине): Goldberger & Söhne, Beč, VI., Gumpendorferstrasse 87.
- Staklena roba* (Стаклена роба): S. Reich & Co., Beč, II., Czerningasse 3 i 5.
- Šokolada* (Шоколада): Gebr. Stollwerk, Pressburg.
- Svijete* (Свијете): Ant. Himmelbauer & Co., Beč, I., Wollzeile 11.
- Svjetaljke* (Светилјке): Gebrüder Brüner, Beč, VI., Magdalenenstrasse 10.
- Tirolski loden* (Тиролски лоден): Rudolf Baur, Innsbruck, Rudolfstr. 4.
- Tkanine* (Чениле) (Тканине): Hackl & Söhne, Beč, I., Kärntn rstr. 15.
- Ure* (Уре): Wilhelm Köllmer, Beč, IX., Servitengasse 1.
- Ventilatori* (Вентилатори): E. Munk Nachf., Beč, II., Praterstrasse 15.
- Željevine* (Желевине): Vogel & Noot, Wartberg-Mürzthal.
- Željezno pokućtvo* (Железно покухтво): Aug. Kitschell's Erben, Beč, VIII., Laudongasse 36.
- Žigice* (Жигице): Fl. Pojatzi & Co., Deutsch-Landsberg.

Cesarski i kraljevski dvorski dobavljač zlatne i srebrne predje i
tvornica pozamentirane robe

JAKOV SAUCZEK

Beč VII., Zieglergasse 41

Filialka: Budimpešta IV., Sütö-uteza 5.

proizvadjia svake vrsti

— pozamentiranih radnja za crkve —

vojničke i veteranske odore svake vrsti

kao što i sve pozlaćene, prave i legirane

orijentalne predje

uz najniže cijene.

Za crkve i manastire. Fabrikacija svake pozamentirane robe za crkovne nakite, pluviala, levita, obruba od srebra, vrvca, kita, čipaka, uzica i svih potrepština za vezenje zlatom i srebrom, svilenih obruba svih mogućih uzoraka.

Za vezenje zlatom i za „Blasch“. Veliko skladište svake vrsti predje od srebra i zlata, frisée, ondree, brillant, masif, vavour itd. Bouillon, pulice (Flitter), kovanih kovnih listića (folie) u nekoliko stotina dessina, pravih i patvorenih uz najjeftinije cijene.

Proizvadjia se najbolji zlatni i srebrni „Blasch“ za vezenje pravim zlatom i srebrom, pozlaćen, jednostavno i dvostruko posrebrren, šaren, jednovit ili tišen.

Za činovnike i za c. k. vojsku. Bogato skladište svake vrsti odora za vojništvo i činovništvo, kao što i portéepéa, pripasaka, zvijezda, vrvca, obruba, vojniških tkanica (pojasa), pletčića itd. uz najjeftinije cijene.

Vlastiti proizvodi.

NB. Sve narudžbe i komisije te struke obavljaju se brzo i savjesno za najjeftiniji račun.

Za tvornice bjelina i tkanina. Vlastiti proizvod svih zlatnih i srebrnih konaca i končića, „Plätt“-a, „Blascha“, pravog i patvorenog. Osobito lijepo posrebrrenog finog „Plätt“-a za plesne haljine i za bjeline; jednovitog, sukanog ili tišenog.

Za guslare i graditelje glazbala. Skladište pravih i patvorenih, te fino posrebrrenih žica i struna, svijetlog srebra, sukanih uzica za lukove te žice za pređenje.

Za kitničare i perjaničare. Skladište raznih zlatnih i srebrnih tkanina (Toque), francuski pozlaćenih i posrebrrenih gajtana i uzica, resa, bouillona, flitter-a (pulice), zvjezdica, žica i raznih srebrnih končića prema narudžbi.

Za gospojinske i modne salone. Fabrikacija najnovijih francuskih modnih nakita od zlata, srebra i ocelli, nadalje zlatnog i srebrnog cvijeća, t. zv. „Aufputzflitter“, Suitas, Fonjas i zlatnih gajtana svake debljine za ženske šešire.

Za tapetare i dekoratere. Najbrže i najjeftinije obavljaju se narudžbe. Skladište svake vrsti leonskih obruba, rojta, čipaka, crepina i gajtana itd. za dekorativne opreme i pokućstvo. Izradjuju se svake vrsti radnje prema risarijama i po napatku.

Za društva i zborove. Uzimaju se sve radnje u struci odora za c. k. veteranske zborove, seminare, za šumarske i gospodarske škole, za društva, za pogrebne družbe, osobite solidnosti i čvrstoće.

Društveni, odborski i plesni znakovi, emblemi svake vrsti, vrlo ukusni.

Važan je za izvažatelje
i uvažatelje

„Export-Compass“

godišnjak za interessente austro-ugarske izvanjske trgovine.

X. godište

sadrži: adrese svih izvoznih tvrtka, poređanih prema zanimanju i trgovačkim komorama, savjete konsularnih oblasti, tablicu međunarodnih vrijednota, mjera i težina, otpremničke tvrtke svih zemalja Evrope itd.

Cijena: eleg. uvezano for. 6.—

Šalje se uz pouzede ili za unaprijed poslani novac.

„Volkswirtschaftlicher Verlag“

Alexander Dorn

Beč, IX. Lichtensteinstrasse 11.

Stollwerk ^{OVA} Šokolada i Cacao

Odlikovana sa

63 zlatne i drugim kolajnama,
26 diploma raznih dvorova.

Priznato izvrsno!

Dobiva se svagdje!

Adámek & Čejka

Prag III. Ujezd 408.

Mekanička radionica i tvornica kuhinjskog i stolnog posudja. Zastupstvo za Beč i Budimpeštu:

S. Schak, Beč VII. Schottenfeldgasse 76.

➔ Izvoz u sve zemlje.

Solidna tvrtka u Berlinu

preporuča se za nabavu svih njemačkih proizvoda. Listovi pod „T. O. 2134“ na administraciju lista.

*** Sudionike, ***

prodaju poduzeća, izmjenu akcepta solventnih tvrtka posređuje solidan trgovac u Hamburgu. Listovi pod: „F. F. 268“ na administraciju lista.

Za škole i odgojne zavode!

Prema stilu udešene

školske klupe i ino pokućstvo
za školske svrhe.

Za urede, kuće, kavane itd.!

Svake vrsti

pokućva starog i novog
sloga,

najsolidnije izvedeno,

dobiva se savršeno

jedino kod tvrtke

Josef Novak, Beč,

Währing, Schumanngasse 27.

Važno za gg. liječnike!

Creosotal

(Creosotcarbonat) i

Duotal

(Guajacolcarbonat)

prepisuju liječnici sviju zemalja kao izvrsno sredstvo protiv

sušice i boljetice pluća.

Nema nikakvih škodljivih posljedica, jer se može uzimati u većoj mjeri, i umanjuje znatno trajanje bolesti. Valja paziti na tvornički znak i na ime, jer se uspjeh postizava samo originalnim preparatima „HEYDEN“, o čemu dovoljno govori medicinska književnost.

Dobiva se u svim ljekarnama.

Književne izvadke šalje badava

Kemička tvornica „HEYDEN“

Radebeul-Dresden.

U knjižari
M. F. STRMECKI
 u Zagrebu

mogu se dobiti još ova književna djela:

Sienkiewitz, **Ognjem i mačem**, svezci po 15 nvč. u 4 knjige. Broširano for. 6.—, u originalnom vezu uvezano for. 8.—.

Dumas, **Grof Monte Cristo**, svezci po 13 nvč. u 3 knjige. Broširano for. 4.50, u originalnom vezu uvezano for. 6.—.

Dumas, **Tri mušketira**, svezci po 15 nvč. u 1 knjizi. Broširano for. 2.—, u originalnom vezu uvezano for. 2.50.

Djela R. Jorgovanića, **Mlinarska djeca**, **Stella i Baion**, **Iz penzionata**, **Gavan**, **Čovjek bez srca**, **Ženske suze**, **Ljubav na odru**, **Na jezeru**, **Crne niti**, **Žena i ljubovca**, **Divlja djevojka**, **Za jedan časak radosti**, **Sabrane pjesme**. Ova djela mogu se dobiti u svezcima po 20 nvč. Cijelo djelo for. 5.—, 7 knjiga lijepo vezano for. 7.—.

Nadalje dobiju se još: Deželić, **Zulejka**, broširano for. —.60; Freudenberg, **Graničari**, for. —.60; Udmanić, for. —.60; Širola, **Miraz**, for. —.60; Stanley, **Putovanje**, for. —.60, i mnogo još raznih knjiga, koje su u mojoj nakladi izašle.

Ova djela mogu se dobiti i na mjesečnu odplatu.

Preporučam najtoplije

veliku zalihu raznih finih i prostih molitvenika
 uz vrlo jeftinu cijenu.

Hrv. antikvarna knjižara

M. F. STRMECKI-a, Zagreb

Duga ulica br. 9.

Naklada: Zabavne knjižnice, Jorgovanićevih djela
 i muzikalija, skladište pisanih i risanih stvari.

Beč, u prosincu 1897.

Našim napadačima!

Premda se kod nas u domovini još nije ni znalo, što hoćemo, ipak se na nas i privatno i javno navaljivalo. Ne ćemo se na sve ove navale osvrnuti, da ih oprovrgnemo, jer smo uvjereni, da će ih oprovrgnuti sama »Mladost«. Obraćamo se samo na gosp. fra Ch. Šegvića, koji nas je u 10. broju »Novoga Vijeka« općinstvu osobito lijepo preporučio. U velikoj ljubavi svojoj za razvitak hrv. lijepe knjige posvetio nam je gosp. Šegvić pet stranica »Novoga Vijeka«, koje je napunio navalama. Kori nas, što smo zabavili »Novom Vijeku«, pročitav prvi broj, a on sam navaljuje na nas, a da »Mladost« nije ni vidio, a kamo li čitao. Gosp. Šegvić si uobražava, da smo »Mladost« ustrojili kao ustuk »Novome Vijeku«, da se s njim natječe i da ga utuče. A šta će gosp. Šegvić reći, ako čuje, da je ideja »Mladosti« ako ne starija, a ono barem tako stara, kao ideja »Novoga Vijeka«!?

Već prije dvije godine pogovarali smo mi, neki mladi Hrvati u Beču, da ustrojimo modernu hrv. smotru, koja bi zadovoljila našim potrebama. Nijesmo si doduše prisvajali prava, da smijemo jednom za vazda opredijeliti pravac u kojem se mora razviti hrvatska književnost, ali smo imali najbolju nakanu, da prema svojim silama hrv. književnosti pripomognemo u njenom razvitku. Taj bi list sigurno lani i ugledao svjetla, da se u Zagrebu nije bio desio onaj slučaj, koji je poslije skupio u Pragu nekoliko mladih Hrvata, koji su pokrenuli »Hrvatsku Misao«. Nadali smo se, da će »Hrv. Misao« zadovoljiti osjećanoj potrebi, pa smo napustili naš naum. Kada smo poslije vidjeli, da se »Hrv. Misao« bavi jedino politikom, a ne može da prema svojim okolnostima unapredi i književnost, primismo se ponovno naše nakane, no toliko preuđesene, da smo naumili od vremena do vremena izdavati Almanah, u kojima bi hrv. općinstvu prikazali modernu hrv. književnost. No i tu smo ideju napustili doznajući, da će »Novi Vijek« sigurno izići, a nadali smo se, da će biti doista

moderni revue u evropskom smislu te riječi. Nama nije bilo do natjecanja, nego do stvari. No »Novi Vijek«, ako i počiva na temelju »stupova, na kojim su vječiti zakoni etike i estetike uklesani«, nije zadovoljio sveopćoj potrebi, premda mu se mora priznati, da si je postavio i literarnu zadaću. »Novi vijek« je organ stranke istomišljenika dra. Tresić-Pavičića i fra Ch. Šegvića, a buduć se ta stranka još ne prostire svim hrv. zemljama, te ne obuhvaća sve Hrvate, to je i iza »Novoga Vijeka« ostalo u Hrvatskoj još dosta ljudi, koji nemaju lista, koji bi njima odgovarao. Prema tome je po našem uvjerenju program »Novoga Vijeka« preuzan i presapet kojekakovim predsudama, a da bi doista mogao blagotvorno djelovati za napredak cijele mlade hrv. književnosti. S toga smo uvidjeli, da je skrajnje vrijeme, da izdamo našu neovisnu smotru, pa da dopunimo ogromne praznine, što su preostale uz »Novi Vijek« i uz »Hrvatsku Misao«.

Mladost je list za modernu književnost i umjetnost, te umjetničku kritiku. Što smo pako pisali, da ćemo se politikom baviti jedino znanstveno, znači, da ne ćemo odbijati znanstvene rasprave iz sociologije, nacionalne ekonomije, praktične filozofije i t. d., a da se ne ćemo baviti »političkom kronakom«, o čemu se gosp. Šegvić već iz ovoga prvoga broja može uvjeriti.

Što gosp. Šegvić zabada, da smo pustili slobodu pisanja, to se ne čudimo, jer njega zbilja vežu lanci zaprašene estetike i etike, dapače dopuštamo, da on zbilja ne shvaća, da umjetnik ne podnaša propisa u svom umjetničkom stvaranju i, da je zaboravio, da Preradović pjeva:

Ne razumie pjesma zapoviedi,
Slobodna je — svome glasu sledi! —

premda je gosp. Šegvić pisao »o odgojnom elementu« u Preradovićevim pjesmama. (Odama.) Buduć u okviru »Novoga Vijeka« ne može nitko pisati, tko je prešao Šegvićevim autoritetom postavljene granice slobode, »Novi Vijek« ne odgovara svim hrv. piscima, jer imade u Hrvatskoj ljudi, koji su tako osorni, te se usudjuju ne priznati tih granica gosp. Šegvića. Za to je »Mladost«, da i tim po gosp. Šegviću nepriznatim ljudima dade kućišta, uzela u svoj program, da svatko piše kako misli, da je najbolje, (jer kad ima gosp. Šegvić pravo da kaže svoju, valjda imadu to i drugi?) a tko se te slobode boji, neka slobodno ode »Novome Vijeku«.

Mi želimo, da novim smjerovima književnim prokrčimo put i da općinstvo upoznamo sa modernim književnim strujama stranih naroda. Ciljeve, za kojima teži moderna umjetnost, kaže uvod »Mladosti«. No da ih dostigne, morala je umjetnost proći sve struje do danas, za to ćemo i realizam i naturalizam i t. d. prikazati našoj publici u najboljim svjetskim zastupnicima, te se nadamo, da će općinstvo o njima doskora drugačije suditi nego gosp. Šegvić, koji te struje jednostavno ne pojima ili ne će da pojima, jer inače o njima ne bi mogao onako govoriti. Ali gospoda boluju od megalomanije.

Prema tome, vidi li gosp. Šegvić, da mi idemo drugim putem, nego »Novi Vijek« i da ne želimo s njim konkurirati? Ali za što se gosp. Šegvić u opće proti nama bori? Je li se boji? — Ne treba! On neka samo ostane i nadalje »klasičan«, mi ćemo biti moderni, a ako hoće — — dekadenti.

Konačno gosp. Šegvić tvrdi, da smo mi izrodi. Na to ne odgovaramo, jer gosp. Šegviću ne priznajemo prava, da može rasuditi između Hrvata. A u koliko ćemo mi uzraditi za odnarođenje hrv. književnosti, pokazat će naši natječaji, koje ćemo redovno svake po godine raspisati! Ex ungue leonem.

Uprava „Mladosti“.

NOVO DOBA

List sjedinjene hrvatske, srpske i slovenačke omladine, za književnost, politiku i socijalna pitanja.

Izlazi na početku svakoga mjeseca osim u praznike. Pretplata na godinu for. 3'50, s poštom for. 3'60, za djake, radnike i male obrtnike for. 2'50, s poštom for. 2'60. U Srbiju i Njemačku for. 3'80, resp. for. 2'80, a u druge zemlje for. 4'—, resp. for. 3'—.

Jedan broj 35 nč., za djake 25 nč.

Pretplata i sva pisma na: Uredništvo »NOVOG DOBA«, Prag, Kr. Vinohrady, Strétova ulice č. 15.